

Masterthesis | Sociology: Contemporary Social Problems
Esther Bot

Samenwerken aan een leefbaar Werkendam

Een kwalitatief onderzoek naar de netwerkeffectiviteit van een netwerk bestaande uit professionals en bewoners in relatie tot leefbaarheidskwesties in Werkendam

Samenwerken aan een leefbaar Werkendam

Een kwalitatief onderzoek naar de netwerkeffectiviteit van een netwerk bestaande uit professionals en bewoners in relatie tot leefbaarheidskwesties in Werkendam

Masterthesis

Esther Bot

6613586

e.m.h.bot@students.uu.nl

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Masterprogramma Sociology: Contemporary Social Problems

Thesisbegeleider: Leonard van 't Hul

Tweede lezer: Jelle Wiering

Stageorganisatie: Gemeente Altena

Stagebegeleider: Rick Dollekens

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn Masterthesis 'Samenwerken aan een leefbaar Werkendam'. Deze thesis is geschreven in het kader van de master Sociology: Comtemporary Social Problems aan de Universiteit Utrecht en is uitgevoerd binnen het programmateam Bestuurlijke vernieuwing en Kerngericht werken van de gemeente Altena. Vanaf het moment dat een stage een verplicht onderdeel bleek om de master succesvol af te ronden, wilde ik al graag bij deze gemeente stagelopen. Want wat is er nu interessanter dan een onderzoek uitvoeren bij de gemeente waar je zelf woonachtig bent?

In de periode februari tot en met juni stonden de begrippen 'leefbaarheid', 'netwerken' en 'samenwerken' centraal. De opdracht vanuit de gemeente Altena was dan ook gericht op het bouwen van een netwerk in Werkendam om leefbaarheidsproblematiek aan te pakken. De belangrijkste gestelde voorwaarde: bewoners dienen deel uit te maken van dit netwerk. Een interessante uitdaging, waar ik met veel enthousiasme aan begon. Helaas maakte het COVID-19 virus dat deze stageperiode anders verliep dan gepland en heb ik mijn onderzoeksmethode moeten aanpassen. Desondanks heb ik het onderzoek kunnen voltooien en ben ik blij dat ik mee heb mogen denken aan mooie, actuele onderwerpen.

Graag wil ik hier ook de gelegenheid nemen een aantal mensen te bedanken. Leonard van 't Hul, die met veel toewijding en enthousiasme zijn rol als thesisbegeleider vanuit de Universiteit op zich nam. Dank voor jouw grote betrokkenheid en tips. Voor wie dit ook geldt, is Rick Dollekens. Jouw kennis en expertise vanuit de functie als gebiedsregisseur hebben mij goed geholpen. Daarnaast ook een dankwoord aan de overige collega's van de gemeente Altena, die mij op wat voor manier dan ook geholpen hebben. Tot slot alle respondenten die de tijd hebben genomen mee te werken aan dit onderzoek door middel van interviews: dank daarvoor! Het is mede dankzij jullie allen dat ik deze thesis heb kunnen realiseren.

Esther Bot
Nieuwendijk, 26-06-2020

Samenvatting

Leefbaarheid is een complex thema en vraagt om een samenwerking die over organisatiegrenzen heen gaat. In dit onderzoek is er dan ook gekeken naar hoe er een netwerk kan worden gebouwd van professionals en bewoners met als doel leefbaarheidskwesties in Werkendam aan te pakken. Middels een kwalitatieve onderzoeksopzet is er kennis vergaard over leefbaarheid in Werkendam, maar ligt de focus voornamelijk op de visie over een samenwerking tussen professionals en bewoners: het netwerk.

Werkendam wordt geschetst als een leefbaar dorp met veel voorzieningen waar christenen een groot deel van de bevolking representeren. Jeugdoverlast en drugsproblematiek zijn echter ook onderwerpen waar Werkendam mee te maken heeft. Dit is dan ook in strijd met de theorie, die op basis van de Leefbaarometer stelt dat Werkendam hoog scoort op veiligheid, en laag als het gaat om voorzieningen. Hoewel leefbaarheid in Werkendam als casus dient, is het relevant om hier kennis van te hebben, omdat het tegelijkertijd doel biedt voor het netwerk. Wanneer er namelijk geen zicht is op de problematieken die van invloed zijn op de leefbaarheid in Werkendam, is er geen doel om in gezamenlijkheid een netwerk te bouwen dat gericht in kan spelen op leefbaarheidskwesties.

De theorie focust zich verder dan ook voornamelijk op netwerk-governance en kenmerken van netwerkeffectiviteit. Network-governance wordt geacht vele voordelen te hebben ten opzichte van traditionelere sturingsmechanismes. De vraag die hierbij rijst, is hoe zo'n netwerk daadwerkelijk effectief kan worden ingericht. In de theorie zijn drie kenmerken onderscheiden die de netwerkeffectiviteit positief beïnvloeden, of juist kunnen belemmeren: netwerk- interne kenmerken, netwerk-contextuele kenmerken en probleem kenmerken.

Netwerk-intern lijken respondenten belang te hebben bij goede communicatie, korte lijnen en structurele bijeenkomsten. Overeenkomend met de theorie worden onderling vertrouwen, een gezamenlijk doel en passende besturingsstructuren beschouwd als factoren die een positieve invloed hebben op netwerkeffectiviteit. Netwerk-contextuele kenmerken gaat over de inbedding van het netwerk in de bredere context; maatschappelijke normen en waarden- en cohesie en steun van de gemeenschap zijn hierin bepalende factoren. Het is gebleken dat Werkendam bestaat uit diverse gemeenschappen waar verschillende belangen spelen, waardoor de inbedding van het netwerk niet vanzelfsprekend is. Daarnaast kan overeenstemmend met de literatuur geconcludeerd worden dat probleemkenmerken tevens van invloed zijn op de vormgeving- en effectiviteit van het netwerk, zoals in dit onderzoek expliciet naar voren kwam met het probleem jeugdoverlast.

Tot slot kan er worden geconcludeerd dat de respondenten positief zijn ten opzichte van een samenwerking, mits er sprake is van een gebiedsgerichte aanpak; dit is dan ook meegenomen in de aanbevelingen. Wel bevond er zich enige tegenstrijdigheid in het zetten van de eerste stap, maar door de gemeentevisie breder uit te dragen kan hier waarschijnlijk al enige onduidelijkheid worden weggenomen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Doel- en vraagstelling.....	7
1.3 Maatschappelijke- en wetenschappelijke relevantie	7
1.4 Werkendam	8
1.5 Leeswijzer	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Leefbaarheid en de leefbaarometer	9
2.2 Network-governance.....	11
2.3 Netwerkeffectiviteit.....	12
2.4 Theoretische conclusie.....	15
3. Methodologie.....	16
3.1 Dataverzamelingmethoden	17
3.2 Procedure	18
3.3 Data-analyse	19
4. Resultaten.....	20
4.1 Leefbaarheid in Werkendam	20
4.2 Het netwerk: vanuit professional- en bewonersperspectief.....	23
5. Conclusie en discussie.....	27
5.1 Conclusie.....	27
5.2 Discussie	30
6. Aanbevelingen.....	31
Literatuurlijst	33
Bijlagen.....	37
<i>Bijlage 1: Lijst indicatoren leefbaarheid</i>	<i>37</i>
<i>Bijlage 2: Leefbaarometerscore Werkendam.....</i>	<i>41</i>

<i>Bijlage 3: Topiclijst interview professionals.....</i>	<i>42</i>
<i>Bijlage 4: Topiclijst interview bewoners</i>	<i>43</i>
<i>Bijlage 5: Mail aan respondenten</i>	<i>44</i>
<i>Bijlage 6: Oproep op Facebook.....</i>	<i>45</i>
<i>Bijlage 7: Kaart afbakening gebieden Werkendam</i>	<i>46</i>

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

“We werken van buiten naar binnen” – Zo luidt de nieuwe besturingsfilosofie van de Noord-Brabantse gemeente Altena. Naar aanleiding van de fusie in 2019 tussen de voormalige gemeenten Werkendam, Woudrichem en Aalburg, profileert de nieuwgevormde gemeente Altena zich als een slagvaardige samenwerkingspartner die de samenleving centraal stelt. Met de komst van het programmateam ‘Bestuurlijke vernieuwing en Kerngericht werken’ probeert de gemeente concreet invulling te geven aan deze nieuwe filosofie. Onderdeel van dit programmateam zijn de gebiedsregisseurs, die zichtbaar aanwezig en aanspreekbaar zijn in alle eenentwintig kernen, ofwel dorpen, van Altena. Zij faciliteren initiatieven en ideeën vanuit bewoners en zoeken draagvlak voor vruchtbare coalities (Gemeente Altena, 2020a). Om dat te kunnen doen, proberen ze netwerken op te bouwen bestaande uit professionals en bewoners, die gezamenlijk input geven voor nieuw beleid. In sommige kernen komen deze netwerken makkelijker tot stand dan in andere kernen. Een kern waar nog geen sprake is van een adequaat functionerend netwerk, is Werkendam. Dit is tevens een kern waar leefbaarheidsproblematiek speelt.

Leefbaarheid is een breed thema dat sinds een tiental jaren sterk in de belangstelling staat en zelfs een van de belangrijkste onderwerpen op de politieke- en maatschappelijke agenda is geworden. Ook beleidsmatig en in onderzoeken is er de afgelopen decennia veel aandacht naar uitgegaan (Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit (VROM), 2009, p.4). Leefbaarheid is een typisch verzamelbegrip, maar richt zich in grote lijnen op de verhouding tussen de mens en zijn omgeving. Het weerspiegelt daarmee het totaaloordeel van de leefomgeving en in hoeverre deze aansluit bij behoeften en voorwaarden die daar door mensen aan worden gesteld (Ministerie van VROM, 2010).

Het aanpakken van leefbaarheidskwesties is niet alleen de taak van de gemeente; andere instanties, zoals woningcorporaties, wijkteams, politie, bijzonder opsporingsambtenaren, maar ook vooral bewoners dienen zich gezamenlijk in te zetten om een buurt leefbaar te houden (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2020; Amsterdamse Federatie voor Woningcorporaties, 2014). De gemeente Altena ziet dan ook graag dat er in Werkendam een netwerk wordt opgebouwd, zodat er zo adequaat mogelijk kan worden ingespeeld op leefbaarheidskwesties. In dit onderzoek dient de problematiek rondom leefbaarheid in Werkendam dan ook als casus en gaat het in brede zin over de nieuwe vorm van overheidsbeleid waarin burgers een actieve rol kunnen aannemen.

1.2 Doel- en vraagstelling

Met dit onderzoek wordt gestreefd om bij te dragen aan de invulling van de besturingsfilosofie van de gemeente Altena. De kern Werkendam vormt daarbij het onderzoeksgebied. Om deze bijdrage te kunnen leveren moet ten eerste duidelijkheid worden gegeven over de veelheid aan actoren. Vervolgens is het noodzakelijk om te bestuderen welke visie deze actoren hebben op leefbaarheidsproblematiek en de aanpak ervan. Daarbij gaat het om begrijpen van verwachtingen die professionals en bewoners hebben: hun visie op samenwerking en hoe deze zo effectief mogelijk kan zijn. Dit alles met het uiteindelijke doel om een netwerk op te bouwen, waarbij alle betrokkenen op een effectieve wijze samenwerken om Werkendam leefbaar te houden. De hoofdvraag in dit onderzoek luidt dan ook: *Wat zijn factoren die de netwerkeffectiviteit in een samenwerking tussen professionals en bewoners van Werkendam, bevorderen of juist belemmeren in de aanpak van leefbaarheidskwesties?* De beleidsvraag die hieraan gekoppeld kan worden is als volgt: *Op welke manier kan er een zo adequaat mogelijk functionerend netwerk worden gebouwd – bestaande uit professionals en bewoners – om een positieve bijdrage te leveren aan het leefbaarheidsbeleid?*

De antwoorden op deze vragen zijn geformuleerd op basis van uitgebreid kwalitatief onderzoek waarbij interviews werden afgenomen met zowel professionals als bewoners. Aan de basis van deze kwalitatieve dataverzameling staat literatuuronderzoek met betrekking tot uiteenlopende inzichten over de onderwerpen leefbaarheid, netwerken en de effectiviteit hiervan in relatie tot het nieuwe werken binnen de gemeente. Hierdoor zijn er in dit onderzoek zowel inductieve- als deductieve elementen terug te zien: enerzijds bepaalde de theorie de basis van de interviews, anderzijds leiden de interviews tot het herzien van bestaande ideeën.

1.3 Maatschappelijke- en wetenschappelijke relevantie

Leefbaarheid is een groot maatschappelijk thema en heeft betrekking op vele sociale aspecten waardoor het in directe verbinding staat met burgers. Er wordt in meerdere studies verondersteld dat waardering van de leefomgeving sterk samenhangt met sociologische thema's als sociaal kapitaal en sociale cohesie (Huygen & de Meere, 2008; Vreke et al., 2010; Klaver, 2015). Daarnaast stellen Bodd en Hofman (2011) dat leefbaarheid bijdraagt aan het sociaal welzijn van bewoners. Dat wil zeggen dat leefbaarheid niet een thema *an sich* is, maar geplaatst kan worden in een veel bredere context waardoor het maatschappelijke belang nog sterker benadrukt wordt.

Daarnaast heeft dit onderzoek voornamelijk betrekking op netwerken als nieuwe besturingsvorm en daarmee valt deze thesis binnen de bredere governance literatuur. Knill en Tosun (2012) onderscheiden in hun boek 'Public Policy: A New Introduction' drie vormen van governance, waarbij het eerste model een hiërarchische vorm van besturen inhoudt, het tweede model meer marktgericht is en het derde model network-governance betreft (Knill & Tosun, 2012). De besturingsfilosofie van de gemeente Altena vraagt om een vorm van besturing die aansluit bij de inzichten van network-governance. Het uitgangspunt hierin betreft een meer horizontale besturing, waarbij publieke en private actoren samenwerken. Deze samenwerking is

gebaseerd op de noodzaak om middelen uit te wisselen en te onderhandelen over gedeelde beleidsdoelstellingen en oplossingen (Knill & Tosun, 2012 p. 201).

Hoewel network-governance voor gemeenten nog redelijk nieuw is, is deze vorm van besturen in de huidige maatschappij steeds meer gewenst en daardoor kunnen er uit dit onderzoek als 'casestudy' lessen worden gehaald. De inbedding van een network-governance benadering binnen de gemeente Altena is dan ook tevens vanuit wetenschappelijk oogpunt relevant. In dit onderzoek wordt er specifiek ingezoomd op de effectiviteit van een netwerk, dat bestaat uit een samenwerking van professionals en bewoners. Dat vindt plaats in een kern waar dit door vrij traditionele normen en waarden een uitdaging kan zijn. Er wordt dus op concreet niveau inzicht vergaard over netwerkvorming en netwerkeffectiviteit. Waar in andere onderzoeken voornamelijk wordt gefocust op beleidsniveau, gaat het hier met name over hoe er een meerwaarde gecreëerd kan worden door met verschillende actoren samen te werken in een netwerk. Dit onderzoek draagt, met andere woorden, bij aan een ander perspectief van netwerken, richtend op de factoren en processen die een bijdrage leveren aan de effectiviteit van een netwerk.

1.4 Werkendam

Aangezien dit onderzoek betrekking heeft op Werkendam, is het van belang om van dit dorp een breder beeld te schetsen. Werkendam is één van de eenentwintig kernen die de gemeente Altena telt, gelegen in Noord-Brabant en grenzend aan Nationaal Park De Biesbosch. Het is tegelijkertijd ook de grootste kern van de gemeente, met 11.287 inwoners en 4.338 woningen (Gemeente Altena, 2020b). De grootste groep inwoners heeft een leeftijd tussen de 45 en 65 jaar. Tevens telt Werkendam 1418 bedrijfsvestigingen, waarvan de meeste een landbouw, bosbouw en visserij – en nijverheid en energiefunctie hebben. Wat Werkendam overigens uniek maakt, is dat het gelegen is in de 'biblebelt'; het dorp telt twaalf kerken en wordt in de volksmond nog weleens 'Kerkendam' genoemd.

1.5 Leeswijzer

Deze introductie wordt gevolgd door het theoretisch kader. In dit tweede hoofdstuk wordt er allereerst dieper ingegaan op het onderwerp leefbaarheid, waarna er een overgang volgt naar de thema's netwerken en netwerkeffectiviteit. Centraal staan de factoren die van invloed zijn op de netwerkeffectiviteit. Hoofdstuk drie bestaat uit de methodologie, waarbij ingegaan wordt op de onderzoeksstrategie, de gebruikte methode interviews en de data-analyse. In hoofdstuk vier volgt de resultatensectie waarin de output van de interviews gepresenteerd wordt. Hoofdstuk vijf bestaat uit de conclusie en de discussie. De thesis wordt afgesloten met verschillende aanbevelingen aan de gemeente Altena.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt de definitie van leefbaarheid gegeven, evenals de bepalende factoren van dit fenomeen. Vervolgens wordt er ingegaan op network-governance, waarna het onderwerp netwerkeffectiviteit aan bod komt. In dit onderzoek is ervoor gekozen om drie kenmerken die van invloed zijn op netwerkvorming en netwerkeffectiviteit uit te lichten: interne kenmerken, contextuele kenmerken en probleem kenmerken.

2.1 Leefbaarheid en de leefbaarometer

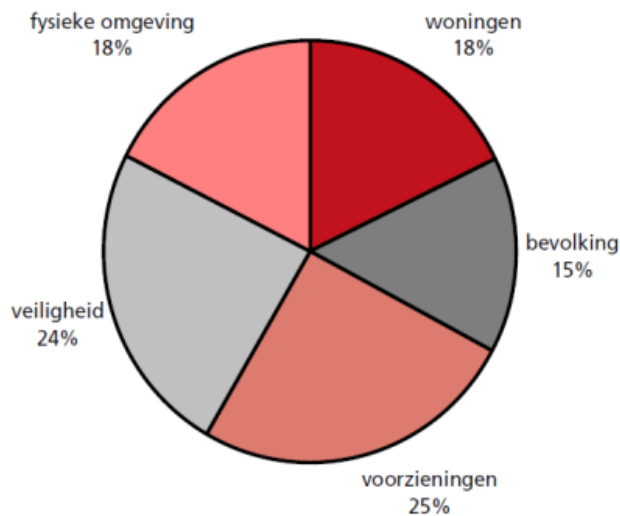
In dit onderzoek wordt de door de Rijksoverheid (2004) geformuleerde definitie van 'leefbaarheid' aangehouden. Deze stelt: *“Leefbaarheid gaat over de mate waarin een buurt, wijk, dorp of ander gebied aantrekkelijk en/of geschikt genoeg is om te wonen of werken”*. Dit is tevens de definitie die de gemeente Altena hanteert.¹ Het is duidelijk gebleken dat leefbaarheid een typisch containerbegrip is; vele definities en omschrijvingen worden hier inmiddels mee geassocieerd (SCP, 2007; Buitink, 2009; Veenhoven, 2000; Leidelmeijer & van Kamp, 2004; van Dorst, 2005). Wat deze begrippen echter allemaal delen, is dat het altijd betrekking heeft op de kwaliteit van buurten en wijken in zowel fysiek, als sociaal opzicht.

Omdat met dit onderzoek wordt getracht een bijdrage te leveren aan het leefbaarheidsbeleid, is het van belang om te onderzoeken welke factoren van invloed zijn op leefbaarheid. Hiervoor wordt de door de Rijksoverheid ontwikkelde Leefbaarometer aangehouden (Ministerie van BZK, 2018). De Leefbaarometer geeft de situatie in de wijk weer, evenals achtergronden en trends in de buurt. Dit maakt de Leefbaarometer een instrument dat de mogelijkheid biedt om adequaat te reageren bij eventuele negatieve ontwikkelingen. Om te bepalen in hoeverre een buurt positief of negatief scoort op de Leefbaarometer, wordt gebruik gemaakt van honderd indicatoren, onderverdeeld in vijf onderliggende leefbaarheidsdimensies, namelijk: woningen, bewoners, voorzieningen, veiligheid en fysieke omgeving (Ministerie van BZK, 2018). Ter verduidelijking is als bijlage 1 de gehele lijst van dimensies en indicatoren toegevoegd.

Tijdens de ontwikkeling van de Leefbaarometer is er gekeken naar de mate waarin verschillende omgevingscondities van invloed zijn op de waardering voor en het oordeel over de directe woonomgeving. Dit is gedaan voor plaatsen waar gegevens over waarderingen en oordelen beschikbaar waren. Op basis hiervan werd aangenomen dat de gevonden relaties voor heel Nederland gelden. Vervolgens is op basis van landsdekkende bronnen over de omgevingscondities, de leefbaarheid op een laag schaalniveau in kaart gebracht. Dit is dus een modelmatige schatting.

¹ Overeengekomen in een mondelinge afspraak.

Figuur 1 laat zien dat niet alle dimensies even zwaar meetellen in het bepalen van de leefbaarheid. Zo bepalen veiligheid en voorzieningen bijna de helft van de leefbaarheidsscore. Tevens onderstreept het ministerie van VROM (2010) het belang van voorzieningen in het bepalen van de leefbaarheid. Daarnaast worden de begrippen ‘leefbaarheid’ en ‘veiligheid’ vaak in combinatie met elkaar gebruikt (CCV, 2020; Somers, 2019; Huygen & de Meere, 2008; Korthals Altes, 2014; van Liempt, 2011). Deze informatie heeft ertoe geleid dat er in dit onderzoek voornamelijk wordt gefocust op de dimensies veiligheid en voorzieningen, omdat een verbetering van het lokale veiligheids- en voorzieningsniveau een positieve impuls aan de leefbaarheid in Werkendam kan geven.

Figuur 1: Dimensies leefbaarheid volgens de Leefbaarometer. Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninklijke Relaties, 2018.

Voor heel Nederland is er op basis van de Leefbaarometer een statistische score ontwikkeld. Op basis van een beoordeling op elke dimensie, volgt er een leefbaarheidsscore die kan variëren van ‘zeer onvoldoende’ tot

‘uitstekend’. In bijlage 2 zijn ter verduidelijking enkele voorbeelden toegevoegd die een score van een Werkendamse wijk betreffen. Opvallend is dat de dimensie ‘voorzieningen’ bij elke score, zowel zwak als zeer goed, in het rood staat, wat betekent dat dit onder het nationaal gemiddelde ligt (Leefbaarometer, 2018). Ook heeft Werkendam, onafhankelijk welke eindscore, volgens de Leefbaarometer altijd een hoge score als het gaat om de dimensie ‘veiligheid’. Deze statistische gegevens zijn bruikbaar, maar de praktijk is echter veel weerbarstiger. Wat deze objectieve gegevens vertellen, hoeft in de praktijk niet zo te worden ervaren. Zo kan een dimensie op de Leefbaarometer ‘zwak’ scoren, terwijl er in de praktijk het tegenovergestelde ervaren wordt. Het is dan ook van belang om in de dataverzameling vragen te stellen naar de ervaringen op bepaalde dimensies, zodat er een meervoudig perspectief wordt geschetst van de leefbaarheid in Werkendam. Dit is relevant voor het onderzoek, omdat het tegelijkertijd doel biedt voor het netwerk. Wanneer er namelijk geen zicht is op problematieken die van invloed zijn op de leefbaarheid in Werkendam, is er geen doel om in gezamenlijkheid een netwerk te bouwen dat gericht in kan spelen op leefbaarheidskwesties. Een gezamenlijk doel is een vereiste in netwerkvorming en komt tevens de effectiviteit van een netwerk ten goede. In de volgende paragrafen wordt hier dieper op ingegaan.

2.2 Network-governance

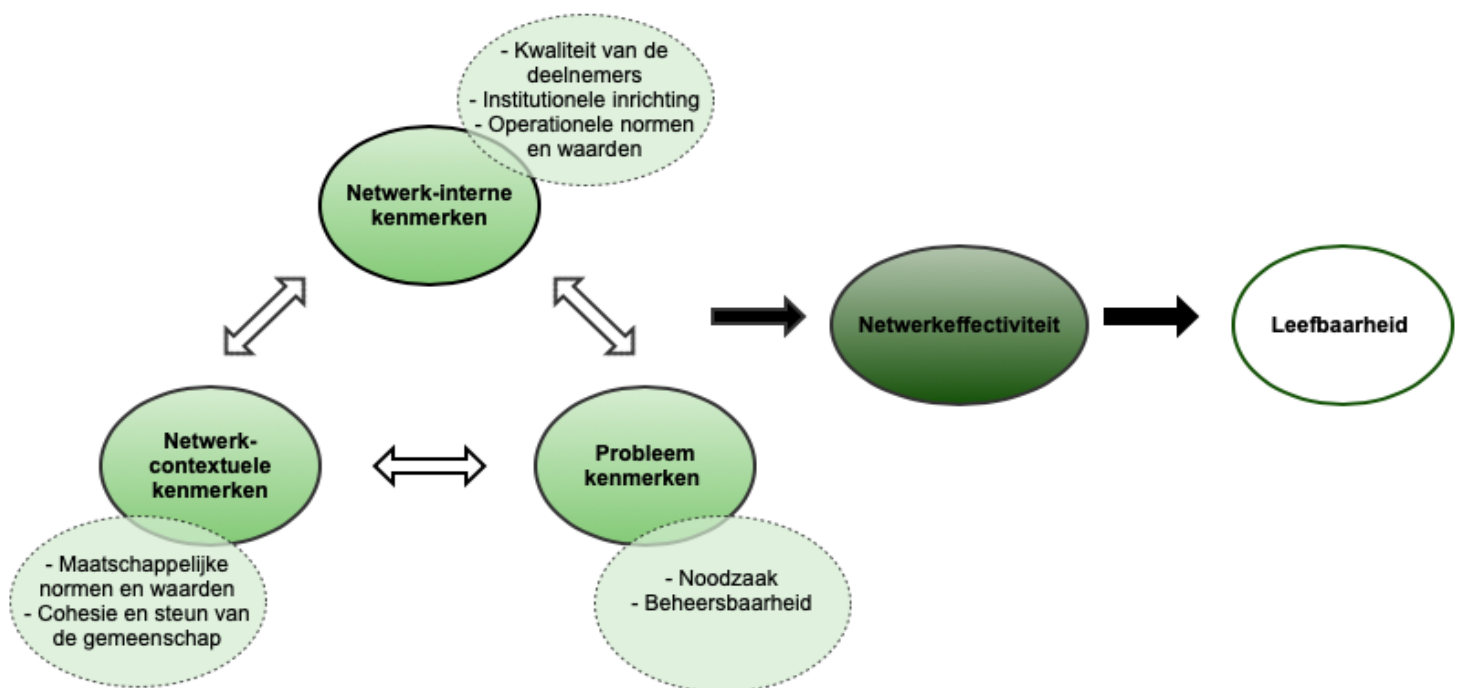
Werken in netwerkverband wordt geacht verschillende voordelen te hebben ten opzichte van meer traditionelere sturingsmechanismes, zoals een hiërarchische aansturing (Provan & Kenis, 2007). Volgens Knill en Tosun (2012) is network-governance gebaseerd op onderhandelingen tussen verschillende publieke en private actoren. Beslissingen worden dus niet top-down opgelegd, maar in plaats daarvan vindt er een meer horizontale manier van besturen plaats. De centrale rol van de overheid verandert in een netwerksamenwerking: van een bovengeschikte en centrale rol naar één van de vele actoren in een groter netwerk van openbaar bestuur (Overwater, 2009). Hierbij verliest de overheid niet zozeer aan belang, maar verandert wel haar positie (Overbeek & Salverda, 2013).

Network-governance wordt op verschillende manieren beschreven. Een gemeenschappelijk element in deze omschrijvingen is, dat het altijd gaat over een samenwerking tussen meerdere actoren die een gemeenschappelijk doel nastreven (Knill & Tosun, 2012; Klijn & Koppenjan, 2004; Provan & Kenis, 2008; Post, 2015). Aan deze nieuwe besturingsvorm ligt een goede samenwerking ten grondslag en de aandacht dient primair te liggen op de kwaliteit van de relaties tussen deelnemers. De interacties en verbindingen zijn bepalend voor het ontwikkelen, functioneren en de vorm van het netwerk. Het is daarom van belang dat, in de aanpak van samenwerking binnen netwerken, onderlinge relaties tussen betrokkenen centraal staan (Dodde, 2019). Daarbij is het ook van belang dat er sprake is van gedeelde ambitie en het gevoel van eigenaarschap bij alle betrokkenen (Kesler, 2019).

In het kader van leefbaarheid kunnen netwerken van groot belang zijn. Severijnen (2020), bestuurder bij een woningcorporatie, stelt dat leefbaarheid gebaat is bij afspraken tussen verschillende instellingen; volgens hem is dat een zeer belangrijke sleutel voor verbetering van de leefbaarheid. Tevens stelt onderzoeker Whelan (2011) dat netwerken die over een goede onderlinge coördinatie beschikken, op effectieve wijze complexe problemen kunnen oplossen. Het thema leefbaarheid is ook een complex, maatschappelijk vraagstuk en dat vraagt om samenwerking die over organisatiegrenzen heen gaat. In dit onderzoek wordt dan ook gericht op een specifiek netwerk dat bestaat uit zowel professionals als bewoners. Vanuit zowel overheidsperspectief als bewonersperspectief heeft het betrekken van bewoners voordelen. Directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) Kim Putters (2018), stelt dat inspraak, betrokkenheid en zeggenschap van mensen over en in maatschappelijke verbanden onderdeel is van onze maatschappelijke democratie. Daarbij wordt door wetenschappelijk onderzoekster Stoffelen (2018) verondersteld dat het betrekken van bewoners niet enkel te maken heeft met het creëren van meer draagvlak of legitimiteit, maar bovenal omdat zij over belangrijke kennis beschikken.

2.3 Netwerkeffectiviteit

De vraag die vervolgens rijst, is of werken in een netwerkverband daadwerkelijk effectief is en welke factoren hierbij een rol spelen. Provan en Kenis (2008), professors Public Governance en gespecialiseerd in netwerken en de effectiviteit daarvan, beschrijven netwerkeffectiviteit als volgt: *“The attainment of positive network level outcomes that could not normally be achieved by individual organizational participants acting independently”*. Het belang van netwerkeffectiviteit lijkt dan ook te liggen in de meerwaarde die een netwerk creëert. Literatuur omtrent de effectiviteit van een netwerk is zeer uiteenlopend. Het is echter onmogelijk om alle factoren die hierop van invloed zijn mee te nemen. Met het oog op dit onderzoek is ervoor gekozen de factoren te beperken tot netwerk-interne, netwerk-contextuele- en probleem kenmerken. Deze zijn opgenomen in onderstaand conceptueel model.

Figuur 2: Conceptueel model: Netwerk-interne kenmerken, netwerk-contextuele kenmerken en probleemkenmerken bepalen in samenhang netwerkeffectiviteit en dragen daarmee op een positieve wijze bij aan de leefbaarheid.

Netwerk- interne kenmerken

De eerste factor die bepalend is voor de effectiviteit van een netwerk, gaat over de kenmerken van personen in het netwerk evenals kenmerken van het netwerk zelf. Zo lijkt de *kwaliteit van deelnemers* van groot belang. Een andere term die hieraan gekoppeld kan worden, betreft ‘menselijk kapitaal’. Van Andel (2017), consultant sociale en duurzame innovatie, stelt dat samenwerking met verschillende partners voornamelijk bestaat uit het benutten van menselijk kapitaal. Wanneer dit concreet wordt gelinkt aan de context van het onderzoek, wordt de bewoner centraal gesteld als expert van zijn of haar eigen leefomgeving. De bewoner is ten slotte degene die het meest beschikt over kennis en ervaringen rondom problematiek in de buurt. Deze

kennis en ervaringen zijn cruciaal bij het zoeken naar gepaste oplossingen (Pröpper & Steenbeek, 1998; Van Marissing, 2008). Uiteraard kan kennis op meerdere vlakken benut worden; zo hoeft het niet alleen te gaan over kennis van de eigen leefomgeving, maar kunnen bewoners tevens een belangrijke bijdrage leveren aan het netwerk door hun individuele kennis vanuit bijvoorbeeld hun vooropleiding of beroep.

Een tweede factor die de effectiviteit van het netwerk kan beïnvloeden, zijn formele institutionele structuren ofwel de *institutionele inrichting*. In een onderzoek van Shiffman et al. (2015), onderzoekers aan verschillende Amerikaanse Universiteiten, wordt verondersteld dat netwerken doeltreffender zijn als ze over passende besturingsstructuren beschikken en daarmee collectieve acties faciliteren en vergemakkelijken. De nieuwe vorm van besturen die de gemeente Altena beoogt, vraagt niet alleen om een actieve houding van bewoners, maar ook een interne organisatie die een andere rol aanneemt. Network-governance vergt dan ook een andere insteek dan de van oudsher klassieke, hiërarchische manier van werken binnen de overheid (Knill & Tosun, 2012, p.201). Een studie waar het perspectief van ambtenaren omtrent network-governance helder tot uiting komt, betreft 'Publieke Bricoleurs' – *Over ambtelijk vakmanschap op het raakvlak van gemeente en gemeenschap* van Blijleven et al. (2019). Ambtenaren die graag van buiten naar binnen willen werken lopen tegen grenzen op ('t Hart, 2015, p.54). In ditzelfde onderzoek werd dan ook in kaart gebracht waar ambtenaren 'binnen' tegenaan lopen, als ze van buiten naar binnen willen werken. Het vaakst genoemde obstakel betreft de betrokkenheid van collega's, of het gebrek daaraan. Met andere woorden: het lijkt dat ambtenaren vooral last hebben van elkaar. Er zijn altijd meerdere collega's nodig om bepaalde initiatieven op te pakken; hun inhoudelijke expertise, budget, uitvoeringskracht of toestemming. Hier komen ambtenaren regelmatig obstakels tegen. Het ontbreken van verantwoordelijkheidsgevoel, tijdsgebrek of werkdruk zijn zaken die veelal voorkomen, waardoor het probleem blijft liggen. Een andere barrière betreft *verkokering*. Er wordt nog teveel langs elkaar heen gewerkt waardoor er dingen dubbel worden gedaan of mensen niet betrokken worden die dat wel zouden moeten zijn. Dit zijn een aantal voorbeelden van obstakels waar ambtenaren met de komst van de nieuwe werkwijze tegenaanlopen en daarmee van invloed zijn op netwerkeffectiviteit.

Als derde factor worden *operationele normen en waarden* aangemerkt. Samenwerkingsnormen en de sterke waarde 'vertrouwen' worden als fundamenteel beschouwd bij het verhogen van de effectiviteit van het netwerk (Provan & Milward, 2001). Ook Dodde (2019), strategisch adviseur op het gebied van sociale netwerken en interactiepatronen, stelt dat vertrouwen dé emergente eigenschap is voor een succesvolle samenwerking. Hij zegt dat vertrouwen een kenmerk is van het netwerk in zijn geheel en niet zozeer gerelateerd is aan de individuen die onderdeel zijn van het netwerk. Het is meer een eigenschap op basis van dynamiek en onderlinge verbindingen tussen deze mensen; er kan dus geen vertrouwen zijn zonder goede relaties en verbindingen (Dodde, 2019). Ook in een studie van Mijhoff (2015), buitenpromovendus aan de Universiteit Utrecht, wordt verondersteld dat onderling vertrouwen een voorwaarde is om in een netwerk te kunnen samenwerken. Toch is dit geen

vanzelfsprekendheid; het is iets wat opgebouwd moet worden. Dat gebeurt in een continu proces waarin alle betrokkenen investeren (Kaats & Opheij, 2012; Schruijer & Vansina, 2011).

Wat hier tevens mee samenhangt, is dat het belangrijk is dat alle actoren duidelijk voor ogen hebben wat zij met het netwerk willen bereiken. Het netwerk kan namelijk alleen goed presteren wanneer er een duidelijk doel wordt nagestreefd. Door in gezamenlijkheid een doel na te streven, zullen actoren eerder geneigd zijn om actief in een netwerk deel te nemen (Provan & Kenis, 2008).

Netwerk- contextuele kenmerken

De effectiviteit van een netwerk wordt niet alleen bepaald door interne aspecten. Ook de context bepaalt in hoeverre een netwerk tot stand komt en hoe netwerkeffectiviteit bereikt wordt (Turrini et al., 2010). Het is dan ook belangrijk om dit aspect mee te nemen in dit onderzoek.

Een factor die contextbepalend is, betreft *maatschappelijke normen en waarden*. In voorgaande alinea ging het tevens over normen en waarden, alleen hadden deze betrekking op het interne netwerk. De normen en waarden waar nu over gesproken wordt, hebben betrekking op de bredere context waar het netwerk ingebed wordt. Individuen kunnen zich sterk vasthouden aan hun eigen bestaande normen en waarden en houden daarmee innovatie tegen (Coleman, 1988). De vasthoudendheid aan deze normen en waarden kan er tevens voor zorgen dat personen zich niet willen mengen in netwerken (Portes, 1998). Dit is met name het geval in traditionele gemeenschappen en binnen kerken (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2003). De context van dit onderzoek is Werkendam en het is dan ook niet geheel toevallig dat deze kern nadrukkelijk gekenmerkt wordt door vele christelijke gemeenschappen. Binnen deze gemeenschappen is sprake van een grote verbondenheid met elkaar en worden dezelfde normen en waarden gedeeld. Hier kan tegelijkertijd een link worden gemaakt naar de theorie van Putnam (2000) die deze sterke verbindingen binnen een groep 'bonding kapitaal' noemt. In literatuur wordt verondersteld dat bonding kapitaal risico's kent, waarbij in hechte groepsvormingen de samenwerking en het vertrouwen zich beperken tot de eigen kring. Het is dan ook interessant om voor Werkendam te ondervinden of deze gefragmenteerde gemeenschappen daadwerkelijk belemmerend zijn in de vorming van het netwerk.

Wat hiermee samenhangt, is de – tevens door Turrini (2010) gestelde – factor *cohesie en steun van de gemeenschap*. Hij benadrukt hiermee dan juist ook de positieve aspecten van een hechte gemeenschap; zo stelt hij dat een gemeenschap waar veel cohesie heerst en steun is, een positieve invloed zou hebben op de netwerkeffectiviteit. Lokale gemeenschappen waarvan leden de waarde van samenwerking erkennen en deelnemen aan openbare activiteiten, worden beschouwd als een gezonde omgeving om netwerkfuncties te waarborgen (Mitchell et al., 2002; Hasnain-Wynia et al., 2003; Zacocs & Edwards, 2006). Toch ontdekken onderzoekers Hasnain-Wynia et al. (2003), ook hier een keerzijde in. Zo stellen zij dat diversiteit binnen een context belemmerend kan zijn voor het effectief functioneren van het netwerk en dat diversiteit waarschijnlijk het vermogen van netwerkbeheer belemmert. Dit betekent dat juist belangrijke actoren mogelijk niet bij netwerkprocessen worden betrokken.

Probleemkenmerken

Naast de interne- en contextuele kenmerken van een netwerk, beïnvloedt de aard van de problemen die netwerken aanpakken mogelijk ook de effectiviteit van het netwerk (Stone, 1989; Keck & Sikkink, 1998). In de studie van Shiffman et al. (2015) wordt gesteld dat *de ernst van het probleem* van invloed kan zijn op de netwerkeffectiviteit. Ook stellen zij dat het ontstaan van het netwerk hier begint en dat netwerken eerder zullen ontstaan wanneer er sprake is van problemen met grote maatschappelijke impact. In dit onderzoek betreft de casus leefbaarheidsproblematiek en dat kan zich in vele vormen uiten. Om die reden wordt er in de dataverzameling gevraagd naar de ervaren problematiek in Werkendam en in hoeverre zowel bewoners als professionals het noodzakelijk vinden deze problematiek aan te pakken.

Een ander kenmerk dat in de studie van Shiffman et al. (2015) wordt aangemerkt, is *beheersbaarheid*. Het gaat hier om de vraag in hoeverre het netwerk in staat is het probleem te managen. Zo wordt er gesteld dat individuen en organisaties eerder reageren op problemen die als oplosbaar worden beschouwd (Stone, 1989). Ook dit kenmerk speelt in eerste instantie mee in het ontstaan van het netwerk en het netwerk zal doeltreffender zijn rondom problemen waarvoor oplossingen bestaan (Shiffman et al., 2015).

2.4 Theoretische conclusie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden welke dimensies van invloed zijn op de leefbaarheid: woningen, bevolking, fysieke omgeving, voorzieningen en veiligheid, waarin deze twee laatstgenoemden het meest bepalend zijn. Omdat het doel van dit onderzoek gericht is op het bevorderen van de leefbaarheid door middel van een netwerk, werd er verder in de theorie sectie voornamelijk ingegaan op factoren die netwerkeffectiviteit positief beïnvloeden, of juist kunnen belemmeren. Zo zijn operationele normen en waarden, kwaliteit van de deelnemers en institutionele inrichting bepalende factoren die vallen onder netwerk-interne kenmerken. Onder netwerk-contextuele kenmerken vallen factoren die tevens de netwerkeffectiviteit beïnvloeden, maar ook juist grote invloed hebben op het ontstaan van een netwerk. Zo worden maatschappelijke normen en waarden en cohesie en steun van de gemeenschap besproken. Tot slot hangt de netwerkeffectiviteit af van enkele probleemkenmerken. Wanneer een probleem zodanig ernstig is, lijkt een netwerk eerder te ontstaan en wanneer het probleem tevens als oplosbaar wordt beschouwd, zal het netwerk ook doeltreffender zijn wat de effectiviteit ten goede komt. Ten slotte is leefbaarheid gebaat bij een netwerk waar sprake is van een hoge mate van netwerkeffectiviteit.

3. Methodologie

In dit onderzoek wordt getracht aanbevelingen te geven die gericht zijn op het vormgeven van een zo adequaat mogelijk functionerend netwerk, en hoe dit in positieve zin kan bijdragen aan het leefbaarheidsbeleid. Om dit te realiseren, is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode waarbij verschillende betrokken actoren zijn geïnterviewd; tabel 1 geeft een overzicht van de respondenten. Het onderzoek is echter gestart met literatuuronderzoek om een primaire basis te vormen voor de interviews. Daarnaast is er als onderdeel van een bredere oriëntatie op het onderwerp observatieonderzoek verricht om een realistisch beeld te vormen van Werkendam en daarbij output van de interviews te kunnen koppelen aan de eigen kennis over deze kern. Hier wordt later in dit hoofdstuk op ingegaan.

Tabel 1: Overzicht respondenten

Respondent	N
Professionals	10
<i>Wijkagent</i>	<i>1</i>
<i>Woonconsulent</i>	<i>1</i>
<i>Buitengewoon Opsporingsambtenaar</i>	<i>1</i>
<i>Welzijnswerker Trema</i>	<i>2</i>
<i>Consulent gemeentelijk wijkteam</i>	<i>2</i>
<i>Programmamanager kerngericht werken</i>	<i>1</i>
<i>Adviseur team Veiligheid</i>	<i>1</i>
<i>Medewerker gemeente Molenlanden</i>	<i>1</i>
Bewoners	8
<i>Bewoners en tevens vertegenwoordigers van grote groepen in Werkendam²</i>	<i>4</i>
<i>Bewoners van Werkendam</i>	<i>4</i>
Totaal	18

² Lid van de kerkraad, voorzitter van een buurtvereniging, jongerenwerker en initiatiefnemer buurtpreventie Werkendam.

In interviews met zowel professionals als bewoners is kennis vergaard over de visie op leefbaarheid, vraagstukken en problematieken. Het grootste deel van de interviews bestond uit vragen rondom de aanpak van de genoemde problematiek, de bereidheid tot participatie, hoe beide partijen dit voor zich zien en wat zij als succesfactoren in een samenwerking achten. De in de theorie behandelde factoren zijn dan ook meegenomen in de interviews en maken verschillende dynamieken zichtbaar. De volledige topiclijsten zijn als bijlagen 3 en 4 toegevoegd.

3.1 Dataverzamelingmethoden

Interviews gelden in dit onderzoek als belangrijkste informatiebron. Deze zijn in *semigestructureerde* vorm afgenomen, wat betekent dat er een algemeen interviewschema is met vooraf geformuleerde vragen. Echter hoeft de onderzoeker zich hier niet strikt aan te houden en biedt het de mogelijkheid tot doorvragen. Op deze manier kan er meer en gedetailleerdere informatie worden vergaard (Dingemanse, 2018). In totaal zijn er 18 respondenten geïnterviewd middels deze semigestructureerde methode. De methode zorgde ervoor dat de interviews grotendeels vergelijkbaar verliepen, wat betekent dat de betrouwbaarheid vergroot werd. Daarnaast maakte de onderzoeksetting dat interviews noodzakelijk waren om juiste informatie te vergaren. Bryman (2012) stelt dat kwalitatief onderzoek uitermate geschikt is om – door de ogen van respondenten – een beeld te schetsen van de situatie. In tegenstelling tot statistische representativiteit, houdt deze vorm van dataverzameling zich bezig met het begrijpen van de complexiteit en verscheidenheid van het fenomeen (Van der Hoek, 2005). De keuze voor kwalitatief onderzoek ligt dan ook in het feit dat vragen over onder andere problematieken in Werkendam, dichtbij de belevenissen van bewoners liggen. Daarom was het waardevol om hier tijdens een gesprek dieper op in te gaan en emoties die daarbij horen te herkennen.

Daarnaast nog een korte toelichting over een andere in dit onderzoek gebruikte methode, namelijk: observatieonderzoek. Deze methode was echter niet leidend voor de resultaten, maar diende enkel als achtergrondinformatie. Omdat het onderzoek specifiek gericht is op Werkendam, was het van belang om als onderzoeker een reëel beeld te hebben van het onderzoeksveld. Wanneer er tijdens interviews specifieke casussen werden besproken, kon de onderzoeker een link maken met de eigen kennis over Werkendam. Tegelijkertijd is observatieonderzoek bevorderend voor de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Dit omdat de informatie die de onderzoeker waarneemt, niet gekleurd wordt door andermans mening. Deze manier van onderzoeken heeft op meerdere manieren plaatsgevonden. Zo is Werkendam verkend door tijdens een autorit te letten op verschillende waarneembare aspecten van leefbaarheid, zoals groenvoorziening, netheid van de publieke ruimte en onderhoud. Daarnaast is er een dag met de BOA meegekeken. Vanuit handhavingsperspectief werden er een aantal situaties aan het licht gebracht, die in eerste instantie niet per se opvielen.

Tot slot is het relevant om een opmerking te plaatsen bij de dataverzamelmethode interviews. In alle sociaalwetenschappelijke onderzoeken geldt dat er een 'coalition of the willing' is; enkel personen die welwillend zijn nemen deel aan een onderzoek. Dat is hier waarschijnlijk het geval met de groep bewoners. Desalniettemin laat juist deze welwillende groep relevante perspectieven zien. Zij variëren nog steeds in wat zij vinden, wat iets zegt over de dynamieken die belangrijk zijn. Tegelijkertijd zijn deze welwillende individuen eerder bereid om mee te denken met het grotere goed. Het is dus enerzijds interessant om te ondervinden hoe deze dynamieken zich tot elkaar verhouden en anderzijds worden er vanuit hun perspectief nieuwe inzichten vergaard over de groep die niet deelneemt aan het onderzoek.

3.2 Procedure

De respondenten zijn benaderd middels een mail waarin gevraagd werd of zij deel wilden nemen aan het onderzoek (Bijlage 5). Er heeft tevens een oproep op Facebook gestaan waar enkele bewoners op gereageerd hebben (Bijlage 6). Voorafgaand aan elk interview is er nadrukkelijk om toestemming gevraagd voor het opnemen en uitwerken van het interview. Alle respondenten hebben hier toestemming voor gegeven. Vastlegging van deze interviews gebeurde door middel van transcripten. Een voordeel van transcriberen is dat het de meest volledige manier is om de interviews vast te leggen. Er gaat hierbij niets verloren; ook de houding van de respondent wordt duidelijk. Dit komt eveneens de kwaliteit en betrouwbaarheid ten goede.

Dan is er nog een omstandigheid welke niet buiten beschouwing kan worden gelaten: de COVID-19 crisis. Wegens de overheidsmaatregelen tegen het COVID-19 virus moest sociaal contact vermeden worden. Dit leidde tot enkele obstakels binnen het onderzoek. Zo zijn niet alle interviews in fysieke vorm afgenomen, maar telefonisch. Ondanks transcripten die op een zo volledig mogelijke manier interviews hebben vastgelegd, miste tijdens een telefonisch interview toch de persoonlijke sfeer (Verhoeven, 2014). Daarbij was het ook onmogelijk om non-verbaal gedrag, zoals lichaamstaal en gezichtsuitdrukking, op te merken. Toch heeft deze manier van dataverzameling ook voordelen. Het werkt snel en efficiënt, doordat er in kortere tijd een groot bereik gecreëerd kan worden (Neuman, 2014). Zo is reistijd een factor die wegvalt en dat kan zeer tijdbesparend zijn.

Naast de geplande semigestructureerde interviews was er ook de intentie om groepsinterviews te houden, *focusgroepen* genaamd. Ook dit is wegens de beperkingen rondom het COVID-19 virus onhaalbaar geworden; in plaats daarvan zijn er extra telefonische interviews gehouden. Een focusgroep met bewoners leek de beste manier om het bewonersperspectief te schetsen. Ondanks dat dit niet haalbaar was, is hier in samenspraak met de gemeente toch een passende oplossing voor gevonden. In plaats van alleen een random selectie te maken van Werkendamse bewoners, is er ook voor gekozen om telefonische interviews af te nemen met vertegenwoordigers van grote groepen mensen. Dankzij hun positie in Werkendam werd verwacht dat zij een representatief bewonersperspectief kunnen schetsen.

3.3 Data-analyse

Bij het structureren van de kwalitatieve data is er onderscheid gemaakt in drie stappen: ordening, labeling en tot slot het vaststellen van verbanden. Dit zijn de stappen die beschreven worden in het 'Basisboek kwalitatief onderzoek' van Baarda et al. (2009) en deze zijn ook in dit onderzoek gehanteerd. Na het transcriberen van de interviews is de tekst geordend. Hierin is niet-relevante informatie achterwege gelaten. De tekst die overbleef is opgedeeld in fragmenten. Deze fragmenten zijn geanalyseerd om een gedetailleerder beeld te schetsen van meerdere onderwerpen. Vervolgens zijn de gegevens gelabeld. Dit had veel overeenkomsten met voorgaande stap, waarin de tekst in fragmenten is opgedeeld. Nu is er echter aan elk fragment een expliciet label gehangen. Op deze manier zijn fragmenten getrechterd tot onderwerpen en ontstond er een duidelijk beeld waardoor interviews met elkaar vergeleken konden worden. Dit labelen is op een zo objectief mogelijke wijze gedaan, zodat subjectieve interpretaties zoveel mogelijk werden vermeden. Uiteindelijk zijn alle data gereduceerd tot een relatief klein aantal labels. Aan de hand van deze labels kon er antwoord gegeven worden op de onderzoeksvragen. Deze onderzoeksvragen waren leidend; voordat er werd gezocht naar verbanden tussen de labels, is er nogmaals gekeken naar het exacte doel van het onderzoek. Hierna is er op basis van de labels gekeken naar verschillen, maar ook overeenkomsten tussen de professionals en bewoners.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. De vraag die centraal stond is als volgt: *“Wat zijn factoren die de netwerkeffectiviteit in een samenwerking tussen professionals en bewoners van Werkendam, bevorderen of juist belemmeren in de aanpak van leefbaarheidskwesties?”* Tegelijkertijd maakte deze vraag het onderzoek tweeledig: enerzijds gericht op leefbaarheid, anderzijds gericht op het aanpakken hiervan middels een samenwerking tussen professionals en bewoners: netwerken. In de theoriesectie werd duidelijk welke factoren van invloed zijn op leefbaarheid, werd er gesproken over network-governance en verschillende kenmerken van netwerkeffectiviteit. Zo worden interne- contextuele- en probleemkenmerken beschouwd als beïnvloedbare factoren van netwerkeffectiviteit.

Met de kennis over deze onderwerpen zijn er vervolgens interviews afgenomen, om te ondervinden of – onder andere – deze kenmerken overeenkomen met wat men in de praktijk vindt. Wat daarnaast centraal staat in dit hoofdstuk, heeft veelal te maken met de leefbaarheid in Werkendam, wat het dorp tekent en in hoeverre dat meespeelt in de bevordering, of juist bemoeilijking in netwerkvorming. Dit beeld is geschetst op basis van meervoudig perspectief; zo zijn er professionals en bewoners³ aan het woord geweest. Het is interessant om te zien hoe alle onderwerpen uiteindelijk met elkaar verweven zijn: de leefbaarheid in Werkendam gaat over verschillende (praktische) aspecten, waarna er een overgang plaatsvindt naar Werkendam als context. Het hoofdstuk eindigt met dialogen omtrent netwerkeffectiviteit.

4.1 Leefbaarheid in Werkendam

Het merendeel van de respondenten geeft aan Werkendam een leefbaar dorp te vinden met veel voorzieningen. Anne, een bewoonster van Werkendam, geeft uiting aan een gevoel dat voor veel respondenten herkenbaar is: *“Ja, wanneer vind ik iets leefbaar? Als je gewoon alle voorzieningen bij de hand hebt, zoals een supermarkt, dokter, tandarts, scholen, de winkels gewoon überhaupt. Dat je zulke dingen allemaal hebt. Dat vind ik wel belangrijk in een woonplaats. En dat heb je hier, want je bent hier eigenlijk wel van alle gemakken voorzien”*. Ook andere aspecten van leefbaarheid worden genoemd; het feit dat Werkendam een nette leefomgeving is waar veel bedrijvigheid plaatsvindt is iets wat vaak in de interviews terugkwam. Desondanks wordt er in verschillende interviews aangegeven dat de leefbaarheid is teruggelopen sinds de gemeente gefuseerd is. Naar beleving wordt er slechter gehandhaafd en ziet men niet of nauwelijks politie op straat. Ook het feit dat het gemeentehuis niet meer in Werkendam is gevestigd, wordt door enkele bewoners aangemerkt als ‘onzin’, want Werkendam is immers de grootste kern van Altena. Daarnaast geven bijna alle geïnterviewden aan dat Werkendam wordt geplaagd door drugsproblematiek en jeugdoverlast. Voornamelijk drugsproblematiek komt sterk naar voren als een probleem in Werkendam. Zoals een oudere bewoner die al heel wat jaren woonachtig is in

³ Voor de bewoners zijn pseudoniemen gebruikt.

Werkendam zegt: *“In mijn buurt woont gewoon een drugskoerier, nou die heb ik al verschillende keren gemeld en ze zouden gaan kijken en het in de gaten houden, maar het gaat gewoon verder... Dus ik zeg op mijn beurt: het zal allemaal wel. Ik kan er toch niks aan doen”* – Martijn. Naast deze bewoner geven ook enkele andere bewoners aan zelfs te weten door wie, op welke plaats en waarin er gehandeld wordt. Dit zijn ook de bewoners die vinden dat er slecht gehandhaafd wordt. Hoewel bewoners erkennen dat het een groot probleem is, zien zij hier niet direct noodzaak om dit aan te pakken zolang zij er zelf geen last van hebben.

Waar bewoners echter wel meer problemen van ondervinden, is jeugdoverlast. Zo zegt een bewoonster als volgt: *“Bij ons op het parkeerterrein schuin tegenover daar heb je ook last ... of last, daar verblijven ook regelmatig groepen jongeren en ja, dan merk je wel dat je als burger echt zelf een paar keer aan de bel moet trekken, willen ze daar wat meer op controleren. Er blijft elke keer wel een hoop troep achter”* – Lisa. Ook geeft een aantal bewoners aan dat zij regelmatig zelf de jongeren aanspreken of anderen dat zien doen. Toch lijkt dit niet altijd te werken en moet er volgens hen meer gebeuren om dit probleem te reduceren.

Wanneer er met professionals over de leefbaarheid wordt gesproken, leggen zij de nadruk vooral op het gegeven dat volgens hen in Werkendam de basisvoorzieningen en infrastructuur goed geregeld zijn. Zij zien vanuit hun perspectief echter andere dingen dan bewoners wanneer leefbaarheid vanuit een meer sociaal oogpunt wordt benaderd. Zij beoordelen Werkendam als een hele hechte gemeenschap, waar veel bewoners op elkaar letten en voor elkaar zorgen. Toch zien professionals, vanuit bijvoorbeeld hun functie als sociaal werker of wijkteam consulent, dat de geslotenheid van de Werkendamse gemeenschap juist ook kan leiden tot uitsluiting van bepaalde groepen mensen, bijvoorbeeld mensen die net in Werkendam komen wonen. Zo stelt een medewerker van Trema het volgende: *“Wat ik zie bij de klanten bij wie ik kom, is dat de mensen die van oorsprong niet bij de gemeenschap horen - dus of ze zijn uit de stad hiernaar toe gekomen, of misschien vanuit een ander land of een andere situatie vandaan of ze zijn gewoon iets anders dan een ander - dat je dan buiten de boot valt en dat het dan heel moeilijk is”*.

Het beeld van Werkendam als gesloten gemeenschap is begrijpelijk als bedacht wordt dat religie binnen Werkendam een grote rol speelt. Lotte, een geïnterviewde bewoonster die tevens lid van een kerkenraad is, schat dat 70 of 80 procent van Werkendam christelijk is. Dit wordt bevestigd in literatuur: tachtig procent van de ruim elfduizend Werkendamse bewoners gaat naar de kerk (van de Wal, 2019). Daarbij vertelt Lotte het volgende: *“De meeste mensen zijn lid van een kerkgemeenschap, zeker ook een groot gedeelte is wat zwaarder dan de gewone protestant en die zijn erg gericht op hun eigen gemeenschap. Die hebben zelf eigen scholen, eigen opvang, ze hebben eigen kerken, eigen clubs, ja ze draaien eigenlijk weinig mee in de normale taken. Dus kinderen zijn al bijna nooit lid van een sportclub, dus ze doen eigenlijk bijna alles binnen hun eigen gemeenschap”*.

Professionals die zelf niet woonachtig zijn in Werkendam stellen eveneens dat kerkgemeenschappen een grote rol spelen in dit dorp. Ook zij merken op dat dit, ten opzichte van andere kernen binnen Altena, voor grote dynamieken zorgt onder de Werkendamse bewoners. De wijkagent, woonconsulent, BOA en medewerkers van Trema geven allen aan dat vanwege deze geslotenheid, problematieken pas in een laat stadium aan het licht komen. Zoals deze professional stelt: *“Dus het water moet echt heel hoog aan de lippen staan voordat iemand daadwerkelijk met een hulpvraag komt”*.

Door beide groepen respondenten wordt erkend dat de grote rol van religie Werkendam tekent. Hier kan dan mogelijk ook een verklaring worden gezocht voor het feit dat een samenwerking tussen bewoners en gemeente, politie of andere netwerkpartners lastiger te realiseren is. Zo zegt een bewoonster het volgende: *“Wat in bijvoorbeeld Sleeuwijk of in Almkerk veel makkelijker van de grond komt, het hele dorp waarschijnlijk trekt, hou je hier altijd een tweedeling. De ene helft doet overal aan mee, en de andere helft alleen maar als er bijvoorbeeld geen muziek bij betrokken is, of wat er bij hun leefregels past. Dus dat is best lastig, dus ik snap wel waarom Werkendam wel heel anders is dan de andere dorpen. Dan zijn andere dorpen hier in Altena vergeleken met Werkendam echt heel anders”* – Lotte.

Het beeld dat Werkendam ten opzichte van andere kernen in Altena erg verschilt, wordt gedeeld door het overgrote deel van de respondenten. Werkendam lijkt zich te kenmerken door een grote diversiteit onder de bewoners. Dit is bepalend voor de context, en daarmee mogelijk van invloed op de netwerkvorming- en effectiviteit. Voordat hier verder op in wordt gegaan, wordt er eerst kort teruggeblikt op deze paragraaf waarin een grof beeld is geschetst van Werkendam. Een leefbaar dorp met vele voorzieningen waar christenen een groot deel van de bevolking representeren. Jeugdoverlast en drugsproblematiek zijn ook onderwerpen waar Werkendam mee te maken heeft. Er is echter wel een discrepantie tussen dit door de respondenten geschetste beeld en het beeld wat de Leefbaarometer schetst. Volgens de Leefbaarometer krijgt Werkendam juist een lage score als het gaat om voorzieningen en wordt er hoog gescoord op de dimensie veiligheid, zoals in paragraaf 2.1 werd genoemd. Dit is tegenstrijdig met wat er in de praktijk wordt ervaren en deze bevinding bevestigt dan ook dat de statistische gegevens uit de Leefbaarometer niet altijd overeenkomen met ervaringen uit de praktijk en het gevoel van professionals en bewoners. In de conclusie wordt nader besproken waarom deze bevinding relevant is met oog op dit onderzoek.

4.2 Het netwerk: vanuit professional- en bewonersperspectief

Het te realiseren netwerk van professionals en bewoners heeft als doel om de zojuist benoemde leefbaarheidsproblematieken in Werkendam aan te pakken. Ook is de doelstelling van dit onderzoek dat dit in een samenwerking met verschillende partijen gebeurt. Er dient sprake te zijn van een samenwerking, waarin zowel bewoners als professionals initiatieven nemen om Werkendam leefbaar te houden. Beide groepen zijn zich bewust van de meerwaarde die een samenwerking kan bieden. Het belang van een effectieve samenwerking tussen deze groepen is dan ook gelegen in het feit dat er breder informatie kan worden vergaard, maar ook in het opbouwen van een vertrouwensband is het essentieel om gezamenlijk problematieken aan te pakken. Daarom wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de potentiële samenwerking en netwerkeffectiviteit, bekeken vanuit meervoudig perspectief.

Allereerst is er in de interviews met professionals gevraagd naar de huidige samenwerking tussen de professionals zelf, om vanuit hier verder te bouwen naar een netwerk waarin bewoners ook een rol spelen. Wanneer er namelijk sprake zou zijn van een inefficiënte samenwerking tussen professionals, zou dit geen stabiele basis bieden voor verdere uitbreiding van het netwerk. Alle geïnterviewde professionals geven aan dat er sprake is van een goede samenwerking, waarin alle actoren elkaar goed weten te vinden. Er wordt gesproken over korte lijntjes en een efficiënte communicatie. Zo geeft de wijkagent van Werkendam aan: *“Er is best wel wat jeugdproblematiek in Werkendam. En dan zijn die lijntjes heel snel gelegd en vinden dan ook wel echt overleggen plaats. Dat we wel allemaal dezelfde zorgen hebben en dat we daar met z’n allen iets aan willen doen, mee willen doen. Ja, de samenwerking verloopt zéker goed”*. Dit citaat geeft weer hoe de wijkagent de samenwerking omschrijft, maar er kan gesteld worden dat alle professionals dit beeld delen.

Na de vraagstelling over de onderlinge samenwerking tussen professionals, is eveneens aan hen gevraagd hoe zij de samenwerking met bewoners voor zich zien. Hier wordt over het algemeen positief op gereageerd. Er wordt gesproken over een meerwaarde, omdat de bewoners uiteindelijk de oren en ogen van de wijk zijn. Zij beschikken over informatie die voor professionals soms onbereikbaar is. Op deze manier versterken professionals en bewoners elkaar in een samenwerking. Zoals de programmamanager Kerngericht werken in het volgende citaat aangeeft: *“Je bent er in gezamenlijkheid, met de inwoners, verantwoordelijk voor of iets een succes wordt of niet”*.

Waar de professionals nog wel kritisch over zijn, betreft de eerste stap die in deze samenwerking gezet moet worden. Want, zo redeneren de professionals, er kan pas echt sprake zijn van een succesvolle samenwerking als bewoners ook op tijd aan de bel trekken en in eerste instantie meldingen maken van problematieken. Hier geeft de Adviseur Veiligheid van de gemeente Altena uiting aan: *“Dit is wel wat je veelal ziet, dat de inwoners verwachten dat andere instanties gaan helpen of handelen. Terwijl ze eigenlijk gewoon zelf de eerste stap moeten zetten. Of kunnen zetten”*. Tegelijkertijd erkennen sommige professionals dat dit niet vanzelfsprekend is. Mensen zijn door de jaren heen onderworpen aan steeds meer wisselende overheidsprincipes;

van de traditionele bureaucratie tot een participatiesamenleving waar we nu staan. Deze verschuiving die leidt tot nieuwe verhoudingen tussen overheid en burger heeft tijd nodig. Hiermee gaat gepaard dat burgers soms simpelweg onwetend zijn; ze weten bijvoorbeeld niet wat de gemeente überhaupt kán betekenen of op wat voor manier ze de gemeente kunnen bereiken. *“Ik denk dat mensen goed op de hoogte gebracht moeten worden over wat mogelijk is binnen de gemeente of binnen een woningcorporatie, of waar dan ook; wat we wél kunnen doen. Met welke vragen we ze kunnen helpen. Sommige mensen weten niet waar ze moeten beginnen of waar ze moeten zijn met bepaalde vragen” – Woonconsulent.*

Hoewel de meerderheid van de professionals vindt dat bewoners de eerste stap in de samenwerking moeten zetten, zijn zij zich wel bewust van de obstakels waar bewoners mogelijk tegenaan lopen. Zoals bovenstaand citaat al laat zien, zouden bewoners voorzien moeten worden van meer informatie. Dit komt dan ook in meerdere interviews met professionals naar voren.

Dat er sprake is van verschillende verwachtingspatronen, wordt duidelijk na interviews met bewoners. Wanneer er bijvoorbeeld werd gevraagd naar of en wat bewoners eventueel zelf kunnen betekenen als het gaat om leefbaarheidsproblematiek, antwoordt een bewoner het volgende: *“Er wordt gewoon verwacht dat de gemeente zulke dingen oppakt” – Nick.* Los van de eerste stap, zien bewoners wel de meerwaarde in van een samenwerking en snappen zij dat er een hoop dingen spelen die buiten het zicht van de professionals liggen. Met regelmaat komt naar voren dat bewoners opzoek zijn naar een stukje draagvlak. Zoals de volgende bewoner, die tevens de initiatiefnemer van Buurtpreventie Werkendam is, zegt: *“Volgens mij zoeken mensen echt een stukje draagvlak, dat ze op een zichtbare manier echt kunnen laten zien dat ze zich willen inzetten, ergens bij willen horen en zich willen inzetten voor die leefbaarheid” – Michel.* Ook andere bewoners geven dit aan.

Wat eveneens een interessante bevinding is, is dat bewoners een wijk- of gebiedsgerichte aanpak beter zien werken, dan een vertegenwoordiging van Werkendam als geheel; er wordt aangegeven dat Werkendam te groot is om over één kam te scheren. Binnen een wijk kennen mensen elkaar veelal, waardoor de betrokkenheid groter is en mensen sneller in staat zijn om iets met én voor elkaar te kunnen betekenen, wordt door bewoners geredeneerd. Daarnaast kunnen er ook andere belangen spelen, zoals de volgende bewoner, die woonachtig is in de Noordwaard, aangeeft: *“Ik denk dat de belangen van de inwoners van de kern Werkendam heel anders zijn dan de belangen van bewoners van de Noordwaard” – Tim.*

Wat bewoners ook zeer belangrijk lijken te vinden, is dat er daadwerkelijk naar hen geluisterd wordt en hen het gevoel wordt gegeven dat zij echt iets kunnen betekenen. Echter maken verschillende ervaringen uit het verleden dat sommige bewoners juist wat terughoudender hierin zijn. Zo zouden beloftes door de gemeente niet altijd zijn nagekomen en werd er rond de gemeentelijke verkiezingen mooi weer gespeeld. Ook wordt er opnieuw benoemd dat sinds de fusie het persoonlijke aanzienlijk minder is; in plaats van vijf kernen die de voormalige gemeente Werkendam onder zich had, is het dorp nu ‘slechts’ één van de eenentwintig kernen die de gemeente Altena kent. Dit tot ontevredenheid onder enkele gesproken bewoners: *“Nou, ik roep*

heel de tijd: Werkendam telt niet meer mee. Wij zijn gewoon verkocht aan de gemeente Altina – Martijn. Het zijn dan ook deze bewoners die benadrukken dat de gemeente eerst zelf een slag moet slaan voordat er een samenwerking tot stand kan komen. Het feit dat er niet alleen onder bewoners, maar ook binnen de gemeente een slag geslagen moet worden, wordt tevens erkend door sommige professionals. Adviseur van het Team Veiligheid stelt het volgende: *“Er moet wel een samenwerking zijn. Maar ook voor ambtenaren, dat is best wel een slag die je moet slaan, want dat is niet vanzelfsprekend hè. Voor ambtenaren is het van ‘wij bepalen’, en dat vergt een hele andere insteek als je gaat zeggen dat bewoners aan zet zijn en dat zij bepalen en dat wij als gemeente kijken wat de mogelijkheid is. Dat is lastig”*. Naar aanleiding van dit gesprek, is er contact gezocht met de gemeente Molenlanden, die de nieuwe manier van werken al ingebed heeft in hun organisatie. De gesproken professional – die de functienaam ‘verbinder’ had – gaf heel stellig aan dat simpelweg het ‘naar buiten gaan’ essentieel is om op die manier het buiten naar binnen te brengen. Wat hij hiermee suggereerde, was dat er daadwerkelijk input bij bewoners werd gehaald om hier vervolgens in beleidvorming mee aan de slag te gaan. Zo stelt hij dat er binnen de betreffende gemeente een groep ambtenaren is aangesteld die als een soort ‘grondsoldaten’ te werk gingen. In eerste instantie om direct inwoners te kunnen betrekken, en in tweede instantie om een voorbeeld te zijn voor andere ambtenaren. Daarnaast zijn er ook nog enkele vaardigheidstrainingen- en opleidingen geweest, waarin de professionals eerst in theorie kennis hebben gemaakt met deze nieuwe manier van werken.

Al met al is het dus noodzakelijk om te investeren in een samenwerking vanuit beide kanten. Hoewel beide groepen respondenten verschillen in mening over wie de eerste stap moet zetten, lijken ze het wel allemaal eens te zijn over een meerwaarde die een samenwerking kan bieden. Echter rest dan nog de vraag hoe deze samenwerking het meest effectief kan worden ingericht: netwerkeffectiviteit. Zoals de literatuur laat zien, zijn er een aantal factoren die bevorderend zijn voor de samenwerking. In de interviews zijn hier dan ook vragen over gesteld. In eerste instantie in open-vraag vorm: *“Welke factoren acht u belangrijk voor een succesvolle samenwerking?”*. Zowel professionals als bewoners geven aan dat goede communicatie als basis moet dienen. Daarnaast is het van belang om duidelijke afspraken te maken, een gezamenlijk doel vast te stellen en te kijken naar wie welke rol op zich neemt. Concrete acties die worden genoemd, zijn om regelmatig een overleg te plannen en om vaste aanspreekpunten aan te stellen. Daarnaast wordt door enkele bewoners genoemd dat zij waarde hechten aan een informele context.

In tweede instantie zijn er dieperliggende factoren besproken die in de theoriesectie naar voren kwamen. Zo werd onder andere ‘vertrouwen’ genoemd als een sterke waarde die mogelijk van invloed is op netwerkeffectiviteit. Over het algemeen geven bewoners aan dit belangrijk te vinden, al wordt dit onderwerp nog wel als abstract ervaren in de interviews. Sommigen geven aan dat dit iets is wat pas concreet tot uiting komt naarmate contact wordt opgebouwd. Daarbij wordt wel aangegeven dat personen het prettiger vinden om samen te werken met mensen uit hun wijk, omdat ze daarmee bekend zijn. Zo geeft de volgende bewoonster aan: *“Dat je per wijk bepaalde dingen op gaat zetten, omdat binnen een wijk mensen elkaar veelal kennen, dus dan is*

hun betrokkenheid natuurlijk ook wat groter, vertrouw je elkaar ook meer om uiteindelijk iets met elkaar te kunnen betekenen” – Lisa. Naar aanleiding hiervan kan worden verondersteld dat een wijkgerichte aanpak niet alleen effectief kan zijn in het behartigen van verschillende belangen, maar juist ook effectiever kan zijn door een sterkere vertrouwensband. Tevens laten de respondenten blijken dat een gemeenschappelijk doel van groot belang is, zoals de woonconsulent als volgt verwoord: *“Belangrijk is dat je gewoon precies weet van elkaar wie waar mee bezig is, dat je het allemaal dezelfde kant op duwt, allemaal hetzelfde doel nastreeft”.*

In de theoriesectie werd eveneens verondersteld dat maatschappelijke normen en waarden factoren zijn die invloed hebben op netwerkeffectiviteit. Zoals al eerder in deze resultatensectie is benoemd, wordt Werkendam gekenmerkt door veel verschillende (kerkelijke) gemeenschappen. Binnen deze gemeenschappen streven mensen hun eigen normen en waarden na. Veel opvattingen leggen zij neer bij het geloof. Een bewoonster zegt als volgt: *“Ze hebben natuurlijk toch een ander standpunt van, ja, het is niet de gemeente die beslist, die beslist de leefregels om met andere burgers samen te kunnen wonen, maar heel veel opvattingen leggen zij neer bij God. Zij leggen daar hun verantwoording, zij kijken daarnaar. Daar leven zij meer mee dan wat vanuit de overheid bepaald wordt” – Anne.*

Dit geeft tegelijkertijd aan dat normen en waarden niet alleen positieve factoren kunnen zijn, maar juist ook een belemmerende werking kunnen hebben. Zo lijken veel Werkendamse gemeenschappen zich te beperken tot hun eigen groep, wat een netwerkvorming kan bemoeilijken. Dit werd in de theorie al eerder verondersteld, en wordt nu ondersteund door verschillende respondenten. In de conclusie zal er dieper in worden gegaan op de verschillende bevindingen die van invloed zijn op de vormgeving van het netwerk en de effectiviteit daarvan.

5. Conclusie en discussie

Dit onderzoek staat in het teken van de nieuwe besturingsfilosofie van de gemeente Altena: *“We werken van buiten naar binnen”*. Leefbaarheidsproblematiek in Werkendam diende hierin als casus en in dit onderzoek is er daarom gekeken naar manieren om de Werkendamse bewoners te betrekken om met professionals samen te werken aan een leefbaar Werkendam. De belangrijkste onderwerpen die in deze thesis centraal stonden, waren netwerkeffectiviteit en de factoren die hier mogelijk op van invloed zijn: netwerk- interne kenmerken, netwerk- contextuele kenmerken en probleemkenmerken. Er is gekeken in hoeverre deze factoren daadwerkelijk van toepassing zijn op de Werkendamse context. Naar aanleiding van deze bevindingen kunnen er namelijk passende aanbevelingen worden gegeven. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies in samenhang besproken met de theorie en daarmee wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag: *“Wat zijn factoren die de netwerkeffectiviteit in een samenwerking tussen professionals en bewoners van Werkendam, bevorderen of juist belemmeren in de aanpak van leefbaarheidskwesties?”* Eveneens vindt er in dit hoofdstuk een bredere bediscussie van het onderzoek plaats.

5.1 Conclusie

Leefbaarheid in Werkendam diende in dit onderzoek als casus en het was daarom van belang om hier een helder beeld van te vormen. In de resultatensectie zijn er dan ook allereerst ervaringen van respondenten rondom leefbaarheid in Werkendam besproken. Het is duidelijk geworden dat de dimensie voorzieningen door alle respondenten wordt beschouwd als een belangrijke bepaler van leefbaarheid en dat deze in Werkendam ook voldoende aanwezig zijn. Verder waren jeugdoverlast en drugsproblematiek – factoren die onder de dimensie veiligheid vallen – door de respondenten erkende onderwerpen waar Werkendam mee te maken heeft. Dit is een interessante bevinding, want volgens de Leefbaarometer wordt er juist op voorzieningen laag gescoord en scoort de dimensie veiligheid hoog. De statistische gegevens die uit de Leefbaarometer voortkomen zijn dus tegenstrijdig met wat in de praktijk ervaren wordt. Dit kan mogelijk betekenen dat de gemeente een ander beeld heeft van de leefbaarheid dan hoe de leefbaarheid in werkelijkheid is. Het is dan ook van belang om hier rekening mee te houden wanneer er bijvoorbeeld elders wordt gewerkt aan het leefbaarheidsbeleid.

Vanuit het onderwerp ‘leefbaarheid in Werkendam’, werd er door de respondenten al snel een bredere context van Werkendam geschetst. Wat onvermijdelijk geconcludeerd kan worden, is dat Werkendam gekenmerkt wordt door de grote rol van religie. Zo werd door zowel bewoners als professionals verondersteld dat dit erg bepalend is voor hoe Werkendam als dorp is. Hier kan tegelijkertijd een link worden gemaakt met het onderwerp ‘netwerken’. In de theorie wordt namelijk verondersteld dat contextuele kenmerken bepalend kunnen zijn voor de vorming en effectiviteit van een netwerk. In de interviews kwam naar voren dat de christelijke gemeenschappen in Werkendam hun eigen leefregels hebben, hun eigen normen en waarden

nastreven en niet zozeer leven met wat door de overheid bepaald wordt. Ook wordt er geredeneerd dat Werkendam daardoor een gesloten gemeenschap is en professionals zien vanuit hun perspectief dat dit kan zorgen voor sociale problematiek, zoals uitsluiting. Het feit dat religie een grote rol speelt in Werkendam is erg bepalend, maar niet alleszeggend. Werkendam kent daarnaast nog andere bevolkingsgroepen. In de theorie wordt eerder verondersteld dat diversiteit binnen een context belemmerend kan zijn voor het effectief functioneren van een netwerk. Dit is tevens een mogelijke verklaring voor het feit dat Werkendam nog niet eerder beschikte over een adequaat functionerend netwerk.

Een andere opvallende bevinding heeft betrekking op het netwerk en met name op de eerste stap die hierin gezet moet worden. Zo verwachten bewoners dat de gemeente leefbaarheidskwesties aanpakt, maar is de visie van de gemeente – in lijn met de besturingsfilosofie – dat bewoners hierin het voortouw kunnen nemen. Het feit dat hier verschillende verwachtingspatronen in zijn, is mogelijk het gevolg van gebrek aan kennis over de gemeentelijke besturingsfilosofie. Het is dan ook duidelijk geworden dat informatievoorziening over de gemeentelijke visie belangrijk is om onduidelijkheid over de samenwerking weg te nemen.

Een andere uitkomst betreffende de vormgeving van het netwerk wees uit dat respondenten een wijkgerichte aanpak het beste zien werken. Redenen die hiervoor werden genoemd hadden betrekking op de verschillende belangen die spelen in het dorp: Werkendam is te groot om over één kam te scheren. Overeenstemmend met de literatuur kwam ook vertrouwen naar voren als een factor die, juist in een kleiner en bekender netwerk, bevorderend kan werken. Tegelijkertijd werd een gemeenschappelijk doel wel als voorwaarde gesteld.

Een andere factor die in de theorie werd aangehaald en betrekking heeft op netwerk-interne kenmerken, ging over institutionele inrichting. Zo stellen Shiffman et al. (2015) dat besturingsstructuren van invloed zijn op de doeltreffendheid van een netwerk. In dit onderzoek draaide het dan ook om netwerk-governance. Deze nieuwe manier van besturen waarbij bewoners actief betrokken worden, vergt ook een andere rol van de interne gemeentelijke organisatie. Voor professionals is het dan ook anders om hiermee om te gaan en bewoners aan zet te laten. De gemeente Altena heeft echter al grote stappen gemaakt door het programmateam 'Bestuurlijke vernieuwing en Kerngericht werken' op te zetten. Toch dient er intern nog meer te gebeuren om deze nieuwe manier van werken volledig in te bedden. Wat hierin belangrijk is, is het daadwerkelijk naar buiten gaan om daarmee tegelijkertijd een beeld van betrokkenheid creëren.

Communicatie en korte lijnen zijn tevens factoren die door de respondenten als belangrijk worden geacht in een samenwerking. Ook hebben bewoners behoefte aan terugkoppeling van hun ideeën en willen zij het gevoel krijgen dat er daadwerkelijk naar hen geluisterd wordt. Dit zijn enkele factoren die niet expliciet in de theorie genoemd worden, maar wel vallen onder netwerk-interne kenmerken en hiermee de effectiviteit van het netwerk bevorderen.

Tot slot wordt in de theorie verondersteld dat de aard van problemen mogelijk ook van invloed is op de netwerkeffectiviteit. De noodzaak van het probleem is hierin een belangrijke factor. Wanneer een probleem als ernstig wordt beschouwd, ziet men eerder de noodzaak om er iets aan te doen. Het is inmiddels duidelijk dat de leefbaarheidsproblematiek in Werkendam zich voornamelijk concentreert op jeugdoverlast en drugsproblematiek. Hoewel deze problematieken erkend worden door alle respondenten, lijkt het merendeel van de bewoners zich niet erg bezig te houden met de drugsproblematiek. Zo geven enkele bewoners aan dat aanwijzingen of tips aan de politie in het verleden uiteindelijk niks opleverden. Ook werd de indruk gewekt dat zolang bewoners er zelf geen last van hadden, het niet noodzakelijk werd geacht om hier iets aan te doen. Wanneer er echter over jeugdoverlast werd gesproken, leken bewoners zich wel bewust van de noodzaak tot aanpak. Een verklaring hiervoor is dat bewoners zelf meer last hiervan ondervinden, door bijvoorbeeld rommel op straat. Tegelijkertijd beschouwen de bewoners het probleem wel als oplosbaar. Het feit dat bewoners jeugdoverlast ervaren als vervelend én als oplosbaar, zou een positieve invloed op de effectiviteit van het netwerk kunnen betekenen.

Samenvattend

Al met al hebben de bevindingen in dit onderzoek duidelijk gemaakt dat het in Werkendam niet vanzelfsprekend is om een netwerk te realiseren waarin een samenwerking tussen professionals en bewoners centraal staat. Eén van de hoofdredenen daarvan heeft te maken met de context: de diversiteit van bewoners maakt dat Werkendam bestaat uit meerdere gemeenschappen waar verschillende belangen spelen. Voornamelijk de zwaardere christelijke gemeenschappen lijken in geslotenheid te leven, en daarom zullen de netwerken naar alle waarschijnlijkheid langs de lijnen van religie tot stand komen. Alle respondenten staan wel positief ten opzichte van een samenwerking, mits er sprake is van een gebiedsgerichte aanpak. Toch bevindt er zich enige tegenstrijdigheid in het zetten van de eerste stap, maar door de gemeentevisie breder uit te dragen kan hier waarschijnlijk al enige onduidelijkheid worden weggenomen. Netwerk-intern lijken de respondenten waarde te hechten aan vertrouwen, goede communicatie en terugkoppeling van ideeën en initiatieven. Verder kan overeenstemmend met de literatuur geconcludeerd worden dat probleemkenmerken tevens van invloed zijn op de vormgeving en effectiviteit van het netwerk, zoals in dit onderzoek expliciet naar voren kwam bij het probleem jeugdoverlast.

5.2 Discussie

In deze paragraaf worden de sterkten en limitaties van het onderzoek besproken. Eerder werd in de theoriesectie genoemd dat de COVID-19 crisis leidde tot obstakels binnen het onderzoek waardoor focusgroepen niet plaats konden vinden. In plaats daarvan zijn er telefonische interviews afgenomen. De opmerking die hierbij geplaatst kan worden, is dat de representativiteit van de bewoners uiteindelijk niet hoog is. Van een dorp waar ruim elfduizend personen wonen, zijn slechts acht mensen geïnterviewd. Tevens wordt er in dit onderzoek veel gesproken over de groepen christenen, terwijl deze bewoners niet geïnterviewd zijn. Toch kan deze limitatie weerlegd worden door te stellen dat vier van de respondenten wel een breed perspectief konden schetsen doordat zij een maatschappelijke functie in Werkendam bekleden. Op deze manier zijn er toch inzichten vergaard die breder liggen dan het perspectief van een enkele bewoner en hebben deze gesprekken de onderzoeker in staat gesteld om belangrijke mechanismen van samenwerking bloot te leggen. De gegeven argumenten en verhalen vormen dus een breed genoeg beeld om alsnog waardevolle conclusies te kunnen trekken.

Een andere limitatie van dit onderzoek heeft betrekking op de koppeling tussen de theorie en resultaten. In de theorie worden verschillende kernmerken besproken die mogelijk van invloed zijn op de effectiviteit van het netwerk. In de interviews is er zoveel mogelijk teruggekoppeld naar de in de theorie veronderstelde factoren. Toch is gebleken dat de respondenten het lastig vonden om daar wat over te zeggen, omdat dit echter pas in de praktijk ondervonden kan worden. Factoren als operationele normen en waarden, maar ook de contextuele kenmerken bleken moeilijk meetbaar. Daarom werd er door de respondenten al snel gesproken over meer tastbare onderwerpen als communicatie en overleggen. Tegelijkertijd is het van meerwaarde dat respondenten uit zichzelf aangeven wat zij belangrijk achten in een samenwerking en dat maakt het onderzoek dan ook zowel deductief als inductief.

Wat dit onderzoek sterk maakt, is dat er vanuit meervoudig perspectief mechanismen over samenwerking zijn achterhaald. De nieuwe manier van besturen, network-governance, is toegepast op de specifieke context Werkendam die door de demografische grootte, verschillende belangen en diversiteit van gemeenschappen een uitdaging vormde. Dit draagt in bredere zin bij aan het algemene kennisniveau, omdat het gemeenten elders bewust kan maken van het maatwerk wat in sommige gebieden nodig is en dat burgerparticipatie niet overal vanzelfsprekend is. Ook binnen de gemeente Altena zijn er kernen die vergeleken kunnen worden met Werkendam en daardoor baat kunnen hebben bij de resultaten van dit onderzoek. Tevens kan het onderzoek worden beschouwd als maatschappelijk relevant, omdat de relatie tussen professionals en bewoners centraal stond. Het feit dat hier aandacht aan is besteed, benadrukt het belang van een samenwerking en biedt daarmee een basis om zich in de toekomst verder te ontwikkelen tot een samenwerking die op bredere thema's van meerwaarde kan zijn.

6. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt er antwoord gegeven op de beleidsvraag: *Op welke manier kan er een zo adequaat mogelijk functionerend netwerk worden gebouwd – bestaande uit professionals én bewoners – om een positieve bijdrage te leveren aan het leefbaarheidsbeleid?* Deze vraag wordt beantwoord middels verschillende aanbevelingen die gericht zijn op het te realiseren netwerk tussen professionals en bewoners in Werkendam. In het formuleren van de aanbevelingen is er rekening gehouden met de behoeftes van beide groepen respondenten.

Sommige gebieden of kernen zijn complexer dan andere en dat vereist maatwerk; dit is dan ook een algemene visie waar bij het opbouwen van netwerken rekening mee gehouden moet worden. Middels dit onderzoek is er dan ook maatwerk geleverd en daarbij expliciet gefocust op Werkendam. Een eerste praktische aanbeveling is gericht op de vormgeving van het netwerk, of eerder gezegd: netwerken. Het is namelijk duidelijk geworden dat het realiseren van één netwerk in Werkendam niet efficiënt, en zelfs onpraktisch lijkt. Daarom luidt het advies om een wijkgerichte aanpak te hanteren. Werkendam kent echter twaalf wijken en het is overbodig om in al deze twaalf wijken een netwerk te vormen. Op basis van interviews, waarin duidelijk werd hoe verschillende belangen zich tot elkaar verhouden, is Werkendam opgedeeld in drie gebieden. Het buitengebied, waaronder de Biesbosch en Noordwaard vallen, de kern Werkendam en zuidelijk Werkendam waaronder ook het industrieterrein valt. In bijlage 7 is een kaart van Werkendam weergegeven met daarop de afbakening van deze drie gebieden.

Omdat er enige tegenstrijdigheid bestaat over ‘de eerste stap’ bij het vormen van een netwerk, is het van belang om hier duidelijkheid over te scheppen. De tweede aanbeveling aan de gemeente luidt daarom om een informatiebijeenkomst te organiseren waarin de gemeente haar nieuwe visie uitdraagt, en waarin duidelijk wordt wat bewoners zelf kunnen betekenen en wat deze samenwerking met professionals in zal houden. Tevens dient dit voor de gemeente en andere instanties als een win-win situatie; zij krijgen tegelijkertijd al een indruk waar inwoners in hun buurt tegenaan lopen. In deze stap is het ook van belang om een gemeenschappelijke bestaansreden van het samenwerkingsverband te vinden: wat wil iedereen op welke wijze betekenen en wat is het doel van de samenwerking. Hier gaat het voornamelijk om het creëren van een collectief doel.

Hierop inhakend fungeert deze bijeenkomst als eerste stap in het opbouwen van een vertrouwensband. Op het moment dat beide partijen informatie verstrekken, is dat niet enkel positief in het oplossen van problematiek, maar zorgt er tegelijkertijd voor dat de band versterkt wordt. Het feit dat bijvoorbeeld bewoners drugsproblematiek wel als een probleem ervaren, maar zich niet genoodzaakt voelen er iets aan te doen, kan veranderen wanneer zij hier nieuwe informatie over krijgen en er met professionals over praten. Het vertrouwen wat op deze manier opgebouwd wordt, kan de effectiviteit in de aanpak van verschillende soorten problemen ten goede komen.

Ook werd in deze thesis regelmatig de rol van de interne organisatie besproken. Aangezien de nieuwe rol die de gemeente zou moeten aannemen niet vanzelfsprekend is, volgen er nu enkele aanbevelingen gericht op mogelijke manieren om ruimte te geven aan bewonerinitiatieven. Hierin is een overkoepelende voorwaarde dat de gemeente zich bewust is van het feit dat de manier waarop zij haar rol invult, van invloed is op de netwerkeffectiviteit. Allereerst lijkt het goed om te wijzen op trainingen die door de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten (VNG) worden aangeboden. Deze zogenaamde 'Werklabs' dienen als tool om gemeenteambtenaren kennis te laten maken met het samenwerken met bewonersinitiatieven. Verder wordt er in de literatuur ook veel gesproken over de nieuwe rol die de gemeente zou kunnen aannemen. Enkele aanbevelingen die dan ook afkomstig zijn uit de literatuur luidden om de gemeentelijke organisatie zo in te richten dat expertises en gevarieerde vaardigheden van medewerkers op een flexibele manier kunnen worden ingezet (Kruyen et al., 2017). Een gevarieerd team zou het verschil kunnen maken en daarbij gaat erom dat er een nieuwe balans wordt gevonden tussen verschillende rollen. Een andere aanbeveling is gericht op het makkelijker maken van verbindingen en relatieopbouw. Het gaat hierbij om wisselwerking; fysiek en organisatorisch moeten mensen bij elkaar in de buurt gebracht worden. Hierbij hoort het aangaan van gesprekken met elkaar en het reflecteren op de samenwerking (Blijleven et al., 2019).

Het feit dat men in verbinding moet blijven, geldt niet alleen in de interne organisatie, maar is juist ook van groot belang in het netwerk van professionals en bewoners. Bewoners leken erg gebaat te zijn bij terugkoppeling van hun ideeën of initiatieven en daarom luidt een volgende aanbeveling om jaarlijks per gebied een structurele bijeenkomst te organiseren waarbij alle betrokkenen aanwezig zijn. Op deze manier kan er afstemming plaatsvinden over ideeën, doelen en eventuele resultaten. De gemeente faciliteert als het ware het collectieve relatiemanagement door alle betrokkenen op een frequente manier samen te brengen. Dit werkt tegelijkertijd bevorderend voor het vertrouwen en de effectiviteit.

Ten slotte: samenwerken kun je leren. Organisaties en individuen zijn nog vaak zoekende in hoe zij moeten handelen binnen netwerken. Het werken binnen netwerken vergt bepaalde vaardigheden en attitudes, en deze worden ontwikkeld naarmate de samenwerking vordert. Dit is dan ook een belangrijk punt waar alle betrokkenen zich bewust van moeten zijn. Daarbij kan overwogen worden om binnen het netwerk een persoon aan te stellen die zich voornamelijk focust op de relationele ontwikkelingen en processen binnen het netwerk. Op deze manier wordt er zich bewust beziggehouden met het reflecteren op de zachte aspecten van samenwerking wat de netwerkeffectiviteit uiteindelijk ten goede komt.

Literatuurlijst

- Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties. (2014). *Bijdrage van woningcorporaties aan leefbare buurten in Amsterdam*. Geraadpleegd van <https://www.hbo-argus.nl/wp-content/uploads/2014/12/Visie-corporaties-op-leefbaarheid-2014.pdf>
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de, Teunissen, J. (2009), Basisboek kwalitatief onderzoek. Noordhoff Uitgevers, Groningen/ Houten.
- Blijleven, W., van Hulst, M., & Hendriks, F. (2019). Publieke Bricoleurs: Over ambtelijk vakmanschap op het raakvlak van gemeente en gemeenschap.
- Bodd, J., & Hofman, J. (2011). THUIS IN DE BUURT, Leefbaarheid en de behoeftenloopbaan van bewoners.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford university press.
- Buitink (2009). *Definitie leefbaarheid*. Geraadpleegd van <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/33496-definitie-leefbaarheid.html>
- Coleman, J.S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital; *The American Journal of Sociology*, 94:95-120
- De Wal, B. (2019). *Geloof in Werkendam*. Geraadpleegd van <http://www.benvandewal.nl/projects/werkendam/home.html>
- Dingemanse, K. (2018). *Soorten interviews*. Geraadpleegd van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>
- Dodde (2019). *Het kaartenhuis van onderling vertrouwen bij samenwerken*. Geraadpleegd van <https://www.3nd.nl/het-kaartenhuis-van-onderling-vertrouwen-bij-samenwerken/>
- Gemeente Altena. (2020a). *Inwoner en bestuur*. Geraadpleegd van <https://www.gemeentealtena.nl/kadernota/inwoner-en-bestuur>
- Gemeente Altena. (2020b). *Ons gebied*. Geraadpleegd van <https://www.gemeentealtena.nl/recreatie-cultuur-en-sport/ons-gebied>
- Hasnain-Wynia, R., S. Sofaer, G.J. Bazzoli, et al. 2003. 'Members' Perceptions of Community Care Network Partnerships' Effectiveness', *Medical Care Research and Review*, 60, 4, 40–62.
- Huygen, A., & de Meere, F. (2008). De invloed en effecten van sociaalesamenhang. *Utrecht:Verwey-Jonker Instituut*.
- Kaats, E. & Opheij, W. (2012). *Leren samenwerken tussen organisaties. Samen bouwen aan allianties, netwerken, ketens en partnerships*. Deventer: Kluwer.
- Keck ME, Sikkink K. 1998. *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Kenis, P.N., & Provan, K. G., 2007., Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. In: *Journal of Public Administration Research and Theory Advance Access*, August 2007.
- Kesler, M. (2019). *Netwerksamenwerking, gewoon doen!* Geraadpleegd van <https://www.raedelijn.nl/netwerksamenwerking-gewoon-doen>

- Klaver, J. M. (2015). *Sociale cohesie, dé drijvende kracht achter leefbaarheid?* (Master's thesis) Geraadpleegd van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/320516>
- Knill, C., & Tosun, J. (2012). *Public policy: A new introduction*. Macmillan International Higher Education.
- Koppenjan, J. Klijn, E. J., (2004) *Managing uncertainties in networks*. Londen: Ruthledge.
- Korthals Altes, H. J. (2014). *Leefbaarheid en sociale veiligheid Hengelse Es Noord* (Doctoral dissertation, Saxion).
- Kruyen, P. M., Keulemans, S. H., Borst, R. T. & Helderma, J. K. (2017). *Searching for a new bureaucrat? A longitudinal computer-assisted study of personality descriptors in local government vacancies*. Paper presented at the European Group of Public Administration Conference, Milan, Italy.
- Leefbaarometer. (2018). *Kaart*. Geraadpleegd van <https://www.leefbaarometer.nl/kaart/#kaart>
- Leidelmeijer, K., & Van Kamp, I. (2004). *Kwaliteit van de leefomgeving en leefbaarheid; naar een begrippenkader en conceptuele inkadering*.
- Marissing, van, E. (2008). *Buurten bij beleidsmakers; Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse stadswijken in Nederland*. Proefschrift, Knag/ Faculteit Geowetenschappen Universiteit Utrecht. Zeist: A-D Druk
- Meijer, S. (2020). *We willen beter leren kijken hoe burgers de veiligheid (en leefbaarheid) ervaren*. Geraadpleegd van <https://hetccv.nl/onderwerpen/veiligheidsbeleving/wat-is-het-probleem/gemeentebreed/hoe-ervaren-burgers-de-veiligheid-en-leefbaarheid/>
- Mijhoff, R. (2015). *Netwerk is maatwerk van waarden, ambities en belangen*. Geraadpleegd van https://www.openperspectief.nl/media/bestanden/MO04_2015_artikelnetwerkmaatwerk_pp_42-58.pdf
- Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2018). *Wat is de leefbaarometer?* Geraadpleegd van <https://www.leefbaarometer.nl/page/leefbaarometer>
- Ministerie van VROM. (2004). *Leefbaarheid van wijken*. Den Haag, Ministerie van VROM.
- Ministerie van VROM. (2009). *Leefbaarheid door de tijd*. Den Haag
- Ministerie van VROM. (2010). *Wat is leefbaarheid?* Geraadpleegd van <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=37224>
- Mitchell, R.E., P. Florin, and P.E. Stevenson. 2002. 'Supporting Community-Based Prevention and Health Promotion Initiatives: Developing Effective Technical Assistance Systems', *Health Education and Behavior*, 29, 5, 620–39
- Neuman, W. (2014) *Social Research Methods Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson, Essex, UK.
- Overbeek, Greet en Irini Salverda, 2013. *De energieke overheid*. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI- 13-084. 110 blz.; 5 fig.; 2 tab.; 60 ref.
- Overwater, A. (2009). *De ontwikkeling van een netwerksamenwerking*. (Master's thesis). Geraadpleegd van <https://thesis.eur.nl/pub/6200>

- Portes, A. (1998), Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology; *Annual Review of Sociology*, 24:1-24
- Pröpper, I.M.A.M., Steenbeek, D. (1998). Interactieve beleidsvoering: typering, ervaringen en dilemma's. *Bestuurskunde*, 7, 292-301.
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of public administration research and theory*, 18(2), 229-252.
- Provan, K. G., & Milward, H. B. (2001). Do Networks Really Work? A Framework for Evaluating Public-Sector Organizational Networks. *Public Administration Review*, 61(4), 414-423.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The collapse and revival of American community*. New York: Touchstone.
- Putters, K. (2018). Politieke en maatschappelijke democratie complementair doordenken. Geraadpleegd van https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20150928/kim_putters_politieke_en
- Schruijer, S. & Vansina, L. (2011). Samenwerking over organisatiegrenzen als psychologische opgave. In M. Noordegraaf, K. Geuijen & A. Meijer (Eds.),
- Severijnen. (2020). *Leefbaarheid gebaat bij afspraken tussen corporaties en zorginstellingen*. Geraadpleegd van <https://www.aedes.nl/artikelen/klant-en-wonen/wijkaanpak-en-leefbaarheid/leefbaarheid-gebaat-bij-afspraken-tussen-corporaties-en-zorginstellingen.html>
- Shiffman, J., Quissell, K., Schmitz, H. P., Pelletier, D. L., Smith, S. L., Berlan, D., ... & Walt, G. (2016). A framework on the emergence and effectiveness of global health networks. *Health policy and planning*, 31(suppl_1), i3-i16.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2007). Aandacht voor de wijk. Effecten van herstructurering op de leefbaarheid en veiligheid. Den Haag.
- Somers, K. (2019). *Hoe ervaart u de veiligheid en leefbaarheid in uw buurt?* Geraadpleegd van <https://www.thuisinmaastricht.nl/hoe-ervaart-u-de-veiligheid-en-leefbaarheid-in-uw-buurt/>
- Stoffelen, J. (2018). *Wees realistisch over burgerparticipatie: niet iedereen doet mee*. Geraadpleegd van <https://www.socialevraagstukken.nl/wees-realistisch-over-burgerparticipatie-niet-iedereen-doet-mee/>
- Stone DA. 1989. Causal stories and the formation of policy agendas. *Political Science Quarterly* 104: 281–300.
- 't Hart, P. (2015). Ambtelijk Vakmanschap 3.0 Revisited.
- Turrini, A., Cristofoli, D., Frosini, F., & Nasi, G. (2010). Networking literature about determinants of network effectiveness. *Public Administration*, 88(2), 528-550.
- Van Andel. (2017). *Ketensamenwerking is vooral menselijk kapitaal benutten*. Geraadpleegd van <https://www.logistiek.nl/ketensamenwerking/nieuws/2017/10/ketensamenwerking-vooral-menselijk-kapitaal-benutten-101159381>

- Van der Hoek, T. (2005). 'Through children's eyes, an initial study of children's personal experiences and coping strategies growing up poor in an affluent Netherlands'. Florence: Unicef Innocenti Working paper No. 2005-05.
- Van Dorst, M. (2005). *Een duurzaam leefbare woonomgeving*. Eburon Uitgeverij BV.
- Veenhoven, R. (2000). *Leefbaarheid: Betekenissen en meetmethoden*.
- Verburg et al. (2020). *Betere verbinding tussen inwoners en de buurt in saendelft*. Geraadpleegd van <https://vng.nl/artikelen/betere-verbinding-tussen-inwoners-en-de-buurt-in-saendelft>
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek. Praktijkboek voor methoden en technieken*.
- Vreke, J., Salverda, I. E., & Langers, F. (2010). *Niet bij rood alleen: buurtgroen en sociale cohesie* (No. 2070). Alterra.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2003). *Waarden, normen en last van het gedrag*. Geraadpleegd van <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2003/12/16/waarden-normen-en-de-last-van-het-gedrag>
- Whelan, C. (2011). Network Dynamics and Network Effectiveness: A Methodological Framework for Public Sector Networks in the Field of National Security. *Australian Journal of Public Administration*, 70(3), 275-286
- Zacocs, R.C. and E.M. Edwards. 2006. 'What Explains Community Coalition Effectiveness? A Review of the Literature', *American Journal of Preventive Medicine*, 30, 4, 351-61.

Bijlagen

Bijlage 1: Lijst indicatoren leefbaarheid

Dimensie	Indicator
Woningen	aandeel woningen voor 1900
	aandeel woningen tussen 1900-1920
	aandeel woningen tussen 1920-1945
	aandeel woningen tussen 1945-1960
	aandeel woningen tussen 1961-1971
	aandeel woningen tussen 1971-1980
	aandeel woningen tussen 1991-2000
	aandeel woningen na 2000
	historische woningen
	dominantie vooroorlogs
	dominantie vroeg naoorlogs
	dominantie laat naoorlogs
	dominantie recent bebouwing
	aandeel eengezins rijwoningen
	grote vrijstaande woningen en tweekappers
	middelgrote vrijstaande woningen en tweekappers
	kleine vrijstaande woningen en tweekappers
	dominatie vooroorlogs eengezins
	aandeel kleine eengezinswoningen voor 1900
	aandeel kleine vooroorlogse eengezinswoningen
	aandeel kleine eengezinswoningen 1900-1945
	aandeel kleine eengezinswoningen 1970-1990
	aandeel kleine meergezinswoningen na 1970
	aandeel eengezins sociale huur
	aandeel eengezins koop
	aandeel meergezins koop

Bewoners	aandeel westerse allochtonen
	aandeel Moe-landers
	aandeel niet-westerse allochtonen
	aandeel Marokkanen
	aandeel Surinamers
	aandeel Turken
	aandeel overige niet-westerse allochtonen
	eenoudergezinnen
	gezinnen met kinderen
	gezinnen zonder kinderen
	aandeel arbeidsongeschikten
	aandeel bijstandsgerechtigden
	ouderen
	ontwikkeling huishoudens
	ontwikkeling 15-24 jarigen
mutatiegraad	
Voorzieningen	afstand tot station
	afstand tot overstapstation
	afstand tot oprit snelweg
	aantal huisartsen binnen 3 km
	afstand tot dichtstbijzijnde ziekenhuis
	aantal basisscholen binnen 1km
	onderwijs en gezondheid (samengestelde index)
	aantal cafés binnen 1 km
	café's en cafetaria's (samengestelde index)
	aantal restaurants binnen 1 km
	aantal winkels dagelijkse boodschappen binnen 1km
	horeca en winkels (samengestelde index)

	kleinere winkels
	Afstand tot dichtsbijzijnde pinautomaat
	bibliotheek binnen 2km (dummy)
	aantal podia binnen 10 km
	(terrein voor) sociaal-culturele voorzieningen
	(terrein voor) dagrecreatieve voorzieningen
	stedelijke voorzieningen (niet-stedelijk gebied)
	stedelijke voorzieningen (stedelijk gebied)
	aandeel leegstaande winkels
	(toename) afstand tot dichtsbijzijnde zwembad
	supermarkt verdwenen
Veiligheid	overlast (samengestelde index)
	ordeverstoringen
	vernielingen
	gewelddsmisdrijven
	berovingen
	inbraken
Fysieke omgeving	aandeel rijksmonumenten
	aandeel gebouwen met industriefunctie
	aandeel gebouwen met bijeenkomstfunctie
	dichtheid
	ligging aan woonterrein
	nabijheid bossen
	aandeel groen
	ligging aan park of plantsoen
	ligging aan agrarisch terrein
	ligging aan bos
	"ligging aan open droog natuurlijk terrein"
	ligging aan IJsselmeer/ Markermeer

ligging aan recreatief binnenwater

ligging aan (overig) binnenwater

ligging aan Noordzeekust

nabijheid Noordzee

water in de wijk

hoogspanningsmasten

windturbines

geluidsbelasting

afstand tot hoofdwegennet

afstand tot snelweg

aantal treinen (stedelijk gebied)

ligging aan spoor

ligging aan wegen

nabijheid traject chloortrein

industrie in de buurt

overstromingsrisico

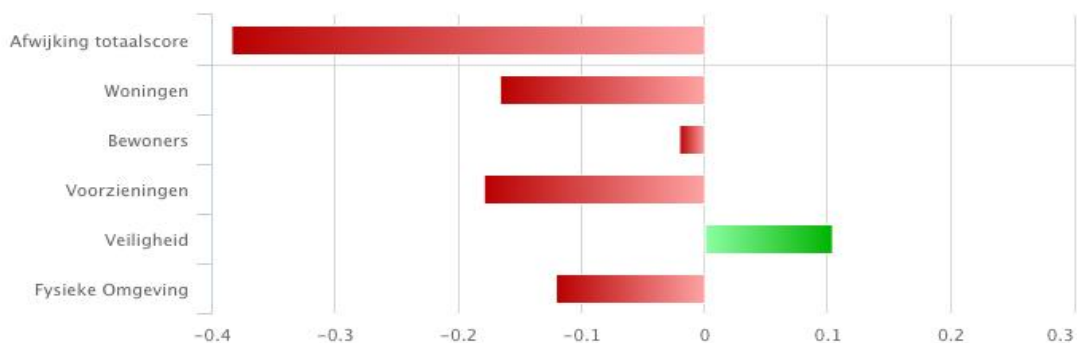
aardbevingsrisico

Bijlage 2: Leefbaarometerscore Werkendam

Naam gebied: 3085439
Gemeente: Werkendam
Periode: 2018
Leefbaarometerscore: Zwak

Afwijking totaalscore t.o.v. de rest van het land, en de bijdrage aan de afwijking per dimensie.

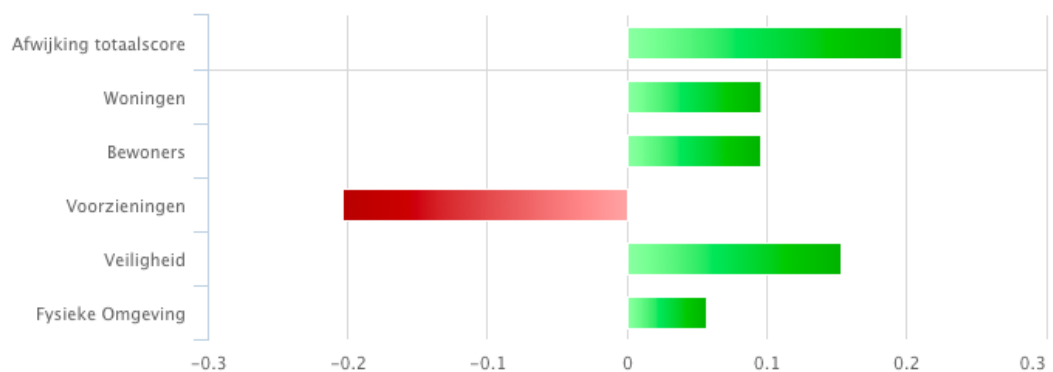
Selecteer de individuele kolommen voor detail informatie.

Naam gebied: Noordwaard
Gemeente: Werkendam
Periode: 2018
Leefbaarometerscore: Zeer goed

Afwijking totaalscore t.o.v. de rest van het land, en de bijdrage aan de afwijking per dimensie.

Selecteer de individuele kolommen voor detail informatie.

Bijlage 3: Topiclijst interview professionals

Introductie van het onderzoek

1. Leefbaarheid

- 1.1 Wat zijn uw dagelijkse werkzaamheden? En met betrekking tot leefbaarheid?
- 1.2 Wat verstaat u onder leefbaarheid?
- 1.3 Hoe zou u Werkendam omschrijven geredeneerd vanuit leefbaarheidsperspectief? (bv. Op een schaal van 1 tot 10).
- 1.4 Hoe is dit vergeleken met andere kernen binnen Altena?
- 1.5 Hoe zou u Werkendam als dorp omschrijven? Normen en waarden?
- 1.6 Op wat voor manier denkt u dat u - vanuit uw functie - bijdraagt aan het verbeteren van de leefbaarheid?

2. Samenwerking professionals

- 2.1 Met welke (professionele) actoren werkt u veelal samen?
- 2.2 Bent u op de hoogte van het takenpakket van de actoren waarmee u samenwerkt? Denkt u dat zij op de hoogte zijn van uw takenpakket?
- 2.3 Hoe verloopt de huidige samenwerking tussen alle actoren?
- 2.4 Welke factoren acht u als noodzakelijk voor een succesvolle samenwerking? (terugkoppelen naar theorie; vertrouwen, gezamenlijk doel, normen en waarden)
- 2.5 Welke factoren zijn volgens u juist belemmerend voor de samenwerking?

3. Samenwerking inwoners

- 3.1 Op wat voor manier heeft u met inwoners te maken?
- 3.2 Is er een bepaald soort problematiek wat door inwoners wordt aangekaart?
- 3.3 Is er n.a.v. deze problematiek een bepaalde verwachting vanuit de bewoner? N.a.v antwoord: hoe noodzakelijk is het om dit aan te pakken? En wat vinden de bewoners daar zelf van?
- 3.4 Hoe gaat u hiermee om? Wat zijn uw bevoegdheden op dat moment?
- 3.5 Nemen bewoners ook zelf initiatief? Zijn ze zelfredzaam?
- 3.6 Wat is ervoor nodig om de inwoner in hun eigen kracht te zetten? Wat kunnen bewoners doen?
- 3.7 Ziet u verdere obstakels in de samenwerking met bewoners?
- 3.8 Hoe ziet u de rol van de bewoner binnen dit netwerk?

Bijlage 4: Topiclijst interview bewoners

Introductie van het onderzoek

1. Leefbaarheid

- 1.1 Wat verstaat u zelf onder leefbaarheid?
- 1.2 Hoe ervaart u leefbaarheid in Werkendam
- 1.3 Hoe vergelijkt u Werkendam met andere dorpen van de gemeente Altena?
- 1.4 Hoe zou u Werkendam als dorp omschrijven? Normen en waarden?
- 1.5 Welke vraagstukken of problematieken spelen er bij u in de buurt?

2. Aanpak problemen

- 2.1 Naar aanleiding van de zojuist genoemde problematiek; wat verwachten jullie van de gemeente/ politie/ betreffende instantie?
- 2.2 Wat zouden jullie hierin eventueel zelf kunnen betekenen?
- 2.3 Voelen jullie/ andere bewoners zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid?
- 2.4 Is er een actieve houding van bewoners in het dorp? Is er überhaupt bereidheid om in gezamenlijkheid problematieken aan te pakken?
- 2.5 (N.a.v vorig antwoord) Wat zou de gemeente kunnen doen om bewoners meer actief te laten participeren? Zijn jullie al op de hoogte van de nieuwe besturingsfilosofie van de gemeente?

3. Samenwerking

- 3.1 Hoe zien jullie een samenwerking met professionals voor jullie?
- 3.2 Welke factoren acht u als noodzakelijk voor een succesvolle samenwerking? (terugkoppelen naar theorie; vertrouwen, gezamenlijk doel, normen en waarden)
- 3.3 Wat is ervoor nodig om de inwoner in hun kracht te zetten?
- 3.4 Ziet u ook zelf de meerwaarde ervan in om bewoners te betrekken in het netwerk?
- 3.5 Ziet u verder nog obstakels in de samenwerking met professionals?

Bijlage 5: Mail aan respondenten

Beste [...],

In het kader van mijn master Sociologie aan de Universiteit Utrecht, voer ik een onderzoek uit bij de gemeente Altena. Mijn onderzoek is gericht op leefbaarheid in de kern Werkendam en hoe een netwerk van zowel professionals als bewoners kan bijdragen aan de verbetering hiervan.

De centrale vragen in mijn onderzoek betreffen dan ook:

Wat zijn factoren die de netwerkeffectiviteit in een samenwerking tussen professionals en bewoners van Werkendam, bevorderen of juist belemmeren in de aanpak van leefbaarheidskwesties? En: Op welke manier kan er een zo adequaat mogelijk functionerend netwerk worden gebouwd – bestaande uit professionals en bewoners – om een positieve bijdrage te leveren aan het leefbaarheidsbeleid?

Ik wil hier door middel van kwalitatief onderzoek inzicht in verkrijgen en hoop uiteindelijk aanbevelingen te kunnen geven die gericht zijn op het vormgeven van- en de effectiviteit van zo'n netwerk. Kwalitatief onderzoek betekent: interviews, en dat is dan ook de reden van deze mail. Graag zou ik met u het gesprek aangaan!

Heeft u interesse om hieraan deel te nemen? Dan hoor ik dat graag middels een antwoord op deze mail.

Met vriendelijke groet,
Esther Bot

Bijlage 6: Oproep op Facebook

Hoi allen!

In het kader van de master Sociologie aan de Universiteit Utrecht, voer ik een onderzoek uit bij de gemeente Altena. Dit onderzoek gaat over de leefbaarheid in Werkendam en over een samenwerking tussen bewoners en professionals.

Helaas kan ik i.v.m. de coronacrisis geen fysieke bewonersavonden organiseren om in gesprek te gaan over deze thema's, dus vandaar dat ik via deze weg contact zoek met bewoners van Werkendam.

Mijn vraag is dan ook; woont u in Werkendam en heeft u zin/tijd om (telefonisch) een aantal vragen te beantwoorden met betrekking tot leefbaarheid in Werkendam en samenwerking met professionals? Laat het me weten!

Mailen kan naar e.bot@gemeentealtena.nl, of reageren op dit berichtje.

U zou me er ontzettend mee helpen!

Groeten Esther Bot

Bijlage 7: Kaart afbakening gebieden Werkendam

Toelichting: het groen omlijnde gebied (nummers 10, 11 en 12) betreft 1 van de 3 gebieden en omvat een gedeelte van het Nationaal Park de Biesbosch, waaronder ook de Noordwaard. Het geel omlijnde gebied (nummer 6, 8 en 9) omvat veelal polder, maar zijn ook de plaatsen waar industrie gevestigd is. Tot slot is het kleinste, maar meest dichtbevolkte gebied blauw omlijnd (nummers 1 t/m 5 en 7). Dit is kern van Werkendam.